

Hanna Niskanen

Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen ja tukeminen – ECOMAP-työskentelymenetelmän kokeilu aikuissosiaalityössä



SULAVA

Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus
Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-
Pohjanmaalla -tutkimushanke 2024-2025



**Euroopan unionin
rahoittama**
NextGenerationEU

Alkusanat

Tämä reflektiivinen raportti on laadittu Sulava-hankkeen tutkimusperustaisen sosiaalityön uramallipilotissa tehdystä käytäntötutkimuksesta (9/2024–8/2025). Sulava- RRP3-hankkeessa tutkitaan sosiaalihuollon laatua ja vaikuttavuutta Sisä-Suomen YTA-alueella Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja EteläPohjanmaalla (2024–2025). Hankehallinnoijana on toiminut Pirkanmaan hyvinvointialue, Pikassos Oy on ollut osatoteuttajana 30.6.2025 saakka. Tutkimukseen on myönnetty tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta.

Avaan raportissa tutkimuksen taustan ja nostan esiin aikuissosiaalityön ajankohtaisia tutkimuksia. Esittelen ECOMAP-työskentelymenetelmän sekä kuvailen keräämäni aineiston, menetelmät sekä tekemäni alustavan analyysin. Johtopäätöksissä käsittelen aineiston ja tutkimuksen antia kokonaisuudessaan. Raportissa on oma kappaleensa myös käytäntötutkimukselle, avaan siinä prosessia ammatillisen kasvun, oppimisen ja uramallin näkökulmasta ja toisaalta mahdollisuutena työyhteisöille olla yhdessä yhteisten asioiden ja ilmiöiden äärellä. Kokemukseni perusteella käytäntötutkimus mahdollistaa hienolla tavalla asiakas- ja käytäntölähtöistä tiedontuotantoa.

Kiitos eri tavoin mukana ja tukena olleille ihmisille ja lukuisille käydyille keskusteluille. Nöyrä kiitos tutkimukseen osallistuneille asiakkaille ja työntekijöille, ilman teitä tutkimuksen anti olisi ollut mitätön. Kiitos eri työyhteisöilleni niin Pikassoksessa, Sulavassa kuin Pirkanmaan hyvinvointialueella. Käytäntötutkimuksen tieteellisestä ohjauksesta lämpimät kiitokset Sulava-hankkeen tutkimuspäällikkö FT, Dos. Anne Puuroselle ja myös keskeisenä mahdollistajana, tukena ja apuna olleelle Pikassos Oy:n toimitusjohtaja YTL Tuula Tuomiselle. Pirkanmaan hyvinvointialueen johtoa kiitän mahdollisuudesta käytäntötutkimuksen tekemiselle.

Myönteinen muutos tutkimuskohteena paikantui työyhteisön kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta ja on ollut monella tapaa palkitseva tutkimuskohde. Asiakkaiden tilanteissa myönteisiä muutoksia tapahtuu paljon, mutta ne hautautuvat aivan liian helposti ongelmien alle. ECOMAP-voimavaratyöskentely osoittautui hyödylliseksi ja asiakaslähtöiseksi keinoksi auttaa asiakasta hahmottamaan omaa tilannettaan kokonaisvaltaisesti. Asiakkaille avautui näkymiä unelmiin ja askeliin niitä kohti sekä toisaalta näkymiä jo tapahtuneisiin muutoksiin. Työntekijän ymmärryksen lisääntyminen asiakkaan tilanteesta helpotti avun kohdistamista.

Omalta osaltani hankeaika loppui vähän kesken mutta valittu tutkimustapa toimi hyvin ja yhdessä tuotettu aineisto on antoisa. Tästä on hyvä jatkaa. On ollut hienoa oppia, oivaltaa ja tehdä yhdessä.

Hanna Niskanen

28.8.2025, Tampere

Tiivistelmä

Hanna Niskanen

ASIAKKAAN MYÖNTEISTÄ MUUTOSTA EDISTÄVIEN TEKIJÖIDEN TUNNISTAMINEN JA TUKEMINEN AIKUISSOSIAALITYÖN TYÖNTEKIJÄ-ASIAKAS-TILANTEISSA

Tämän sosiaalityön uramallikokeiluun liittyvän käytäntötutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa aikuissosiaalityön asiakkaiden toiveista ja tarpeista sekä aikuissosiaalityössä tehtävästä, ammatillisesta muutostyöstä. Tutkimuksen tavoitteena on nostaa esille asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia ECOMAP-työskentelymenetelmästä sekä selvittää menetelmän kautta rakentuvia mahdollisuuksia tunnistaa, tukea ja edistää asiakkaiden toivomaa muutosta.

Tutkimusaineistona on kymmenen kaksivaiheista asiakas-työntekijäparin ECOMAP-työskentelystä kertynyttä, litteroitua tallennetta ja karttaa. Aineiston analyysissä on käytetty laadullista sisällönanalyysiä. Tutkimus tuotti uutta tietoa ammatillisen muutostyön näkyväksi tekemisestä aikuissosiaalityössä. ECOMAP-työskentely osoittautui kokonaisvaltaiseksi ja asiakaslähtöiseksi keinoksi auttaa asiakasta hahmottamaan omaa tilannettaan, jo tapahtunutta muutosta, unelmiaan sekä keinoja edetä unelmia kohti. Tutkimuksella saatiin tietoa asiakkaiden toiveista ja tarpeista sekä aikuissosiaalityön keinoista tukea asiakkaita muutoksessa.

Suosittelen ECOMAP-työskentelymenetelmän käyttöönottoa aikuissosiaalityöhön työvälineeksi. Näen tärkeänä myös yhteisöllisyyttä ja merkityksellisyyden kokemusta vahvistavien, stigmoja purkavien rakenteiden ja palvelujen kehittämisen. Lisäksi näen hyvänä asiakas- ja työyhteisölähtöisten käytäntötutkimusten hyödyntämisen ja yhdistämisen muuhun tutkimusyhteistyöhön.

Tämä käytäntötutkimus on toteutettu Suomen kestävän kasvun ohjelmassa (RRP), joka on rahoitettu Euroopan unionin kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU).

Tämän käytäntötutkimuksen raportti löytyy verkosta:

<https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/sosiaalityon-tutkimusperustainen-uramallikokeilu-sulava-hankemalli-92024-82025>

Asiasanat: aikuissosiaalityö, ECOMAP, myönteinen muutos, käytäntötutkimus

Sisällys

ALKUSANAT	2
TIIVISTELMÄ.....	3
1 JOHDANTO	6
1.1 Raportin tarkoitus ja tavoite	6
1.2 Konteksti: aikuissosiaalityö ja asiakastyön kehittäminen	7
1.3 Toimintaympäristö, oma rooli ja osallistuminen ECOMAP-työskentelymenetelmän kokeiluprosessiin ..	9
2 KOKEILUN KUVAUS JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	10
2.1 ECOMAP-työskentelymenetelmän esittely	10
2.2 Aineisto ja aikataulu	11
2.3. Asiakastyön tilannekuva kokeilun aikana	14
2.4. Analyysi.....	14
2.5 Eettisyys ja luotettavuus sekä tutkimuksen merkitys	15
3 REFLEKTIIVINEN TARKASTELU – HAVAINNOT URAMALLITYÖNTEKIJÄNÄ TYÖSKENTELYSTÄ	17
4 MYÖNTEISTÄ MUUTOSTA TUKEVAT JA HAASTAVAT TEKIJÄT	19
4.1 Asiakkaiden reaktiot ja osallistuminen.....	19
4.2 Työvälineen rooli muutoksen tukemisessa	22
4.2.1 Ihmissuhteiden merkitys ja pärjääminen yhteiskunnassa	22
4.2.2 Näköalojen ja toivon haastajat ja mahdollistajat	23
5 TYÖVÄLINEEN ARVIOINTI JA KEHITTÄMISTARPEET.....	25
5.1 Toimivuus ja käytettävyys asiakastyössä.....	25
5.2 Miten asiakastyön vuorovaikutus ja tavoitteellisuus muuttuivat?	27
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	29
LÄHTEET	33

LIITTEET	37
Liite 1. Tutkimussuunnitelman tiivistelmä	37
Liite 2. Tiedote tutkittavalle / asiakas	39
Liite 3. Tiedote tutkittavalle / työntekijä	40
Liite 4. Tutkittavan suostumus /asiakas ja työntekijä	41
Liite 5. Tietosuojaseloste	42
Liite 6. Tutkimuksen tietosuojan vaikutustenarviointi	48

1 Johdanto

1.1 Raportin tarkoitus ja tavoite

Olen toteuttanut tämän käytäntötutkimuksen ollessani tutkijasosiaalityöntekijänä vuoden kestäneessä sosiaalityön uramallikokeiluohjelmassa 9/2024–8/2025. Uramallikokeilu on osa Vaikuttavuuden tietojohtaminen Sisä-Suomen yhteistyöalueella -tutkimushankkeen sosiaalihuollon osatutkimusta, Sulava-hanketta (2024–2025). Sulava-hankkeeseen ovat osallistuneet Sisä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueet, Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa ja Kanta-Häme, yhdessä sosiaalialan osaamiskeskusten Pikassos Oy ja SONet BOTNIA kanssa. Tämän kokeilun aikana tekemäni reflektiivisen raportin tarkoitus on kuvata työikäisten sosiaalityössä Pirkanmaan hyvinvointialueella toteuttamaani käytäntötutkimusta, jossa kokeiltiin Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen AIKUMETOD-hankeessa vuosina 2021–2022 (Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus – AIKUMETOD, n.d.) aikuissosiaalityöhön hyväksi havaittua voimavaralähtöisen asiakastyön menetelmää, ECOMAP-karttatyöskentelyä.

Raportin tavoitteena on nostaa esille kokeiluun osallistuneiden aikuissosiaalityön asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia ja havaintoja ECOMAP-työskentelymenetelmästä. Toiseksi raportin tavoitteena on selvittää sosiaalityön voimavaralähtöisen työn tueksi suunnitellun ECOMAP-menetelmän mahdollisuuksia edistää aikuissosiaalityön asiakkaiden myönteistä muutosta tukevien tekijöiden tunnistamista asiakas-työntekijätilanteessa. Aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta tarvitaan lisää tutkimustietoa. Voimavaralähtöisesti suuntaava asiakastyö on sekä tutkimusten perusteella että työntekijöiltä saadun näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti tavoiteltava ja hyvä asia (Voimavaralähtöinen asiakastyö, n.d, 11.)

Sosiaalityön käytäntötutkimuksessa tutkimisen ja kehittämisen lähtökohdat ovat asiakkaiden tai asiantuntijoiden toiminnasta paikannettavissa tiedontarpeissa tai huolenaiheissa. Käytäntötutkimus ei ole määriteltävissä tietynlaiseksi tutkimusmalliksi tai lähestymistavaksi vaan se orientoituu ympäröivään maailmaan jatkuvasti itseään rakentavana tiedonmuodostuksen ja oppimisen strategiana, ja tavoitteena on käytäntörelevantin tiedon tuottaminen kompleksisesta yhteiskunnasta sen toimintojen kehittämiseksi. (Satka ym. 2016, 9-11.) Käytäntötutkimus vaikuttaa tutkimusympäristössä ja tuo näkyväksi välittömiä asiakastyön käytännössä havaittuja seikkoja. Toisaalta se pyrkii tiedon kumuloitumiseen, tiivistämiseen ja teoretisointiin, jolloin se on yleistettävämpää ja sen vaikutukset ovat laajemmat. (Saurama 2016, 78.)

Sosiaalityöllä vähennetään sosiaalisia ongelmia sekä vahvistetaan hyvinvointia, yhteisöjen toimivuutta ja ihmisten toimintamahdollisuuksia heidän elinympäristöissään. Asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutustyö on sosiaalityössä yksilöiden ja perheiden tuen tarpeen arviointiin pohjautuvaa kokonaisvaltaista asiakas- ja asiantuntijatyötä ja sen yhteensovittamista muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö

2024.) Aikuissosiaalityössä kuten sosiaalityössä laajemmin työskentelyn keskiössä on asiakkaan ja työntekijän välille muodostuva vuorovaikutussuhde (Juhila 2006, Juhila & Raitakari 2024). Asiakastyöskentelyn aikana rakentuvalla vuorovaikutuksen laadulla tiedetään sosiaalityössä olevan yhteys asiakkaan koko asiakasprosessin onnistuneisuuteen (Heinonen & Spearman 2001, 110–111).

Raportti kiinnittyy ajankohtaisesti aikuissosiaalityön palveluita koskeviin keskusteluihin uusilla hyvinvointialueilla ja osallistuu myös keskusteluun aikuissosiaalityön merkityksestä ammatillisessa muutosta tukevassa työssä sekä ihmisten elämäntilanteista nousevien tarpeiden raportoijana. Sulava-hankkeen tutkimustavoitteisiin kiinnittyen tämä käytäntötutkimus tuottaa uutta tietoa ammatillisen muutostyön näkyväksi tekemisestä aikuissosiaalityössä. Tutkimuksella saadaan tietoa asiakkaiden toiveista ja tarpeista sekä aikuissosiaalityön keinoista tukea asiakkaita heidän tavoittelemassaan myönteisessä muutoksessa. Tutkimuksella saadaan tietoa myös ECOMAP-työskentelymenetelmän hyödynnettävyydestä aikuissosiaalityössä.

Muutosta tavoiteltaessa on hyvä huomioida, että ihmisen arvokkuus ei edellytä muutosta, ihmisen ei tarvitse muuttua tai olla tietyn lainen ollakseen arvokas. Kuten Kaarina Mönkkönen, Annukka Tapani ja Tapani Kokkonen toteavat kirjassaan Arvoa ja arvottomuutta (2023, 10), jokaisen ihmisen tulee saada kokea arvokuutta ja merkityksellisyyttä riippumatta siitä, täyttääkö hän tuottavan kansalaisuuden kriteereitä. Myös se vaihtelee, mikä kenellekin on myönteistä muutosta.

1.2 Konteksti: aikuissosiaalityö ja asiakastyön kehittäminen

Aikuissosiaalityön keskeisiä ilmiöitä, keinoja ja palvelun vaikuttavuutta on kuvattu teoksessa Aikuissosiaalityö: tieto, käytäntö ja vaikuttavuus (Matthies ym. 2021). Teos avaa KAIMeR-teorian muodossa uuden teoreettisen kehikon aikuissosiaalityön tekemiselle ja kehittämiselle (mt., 23). Matthiesin ym. (2021) toimittamassa teoksessa herätetään keskustelua siitä, onko aikuissosiaalityö kaikesta kehittämisestä huolimatta jäänyt jälkeen ajankohtaisista haasteista ja vastaako se käsitystä hyvinvointiyhteiskunnan täysvaltaisten aikuisten kansalaisten palvelusta. Ilman johdonmukaista tutkimusperusteisuutta aikuissosiaalityön käytäntö on vaarassa luisua sattumanvaraiseksi viimesijaiseksi keinoksi huono-osaisuuden yhteiskunnallisessa hallinnassa. (Svenlin ym. 2021, 7–8.) Samaan sosiaalityön tutkimuksen lisäämisen välttämättömyyteen viittaa Aulikki Kananoja Talentia-lehden artikkelissa 12.5.2025: ”Aikuiseksi kehittynyt ammatti tarvitsee luotettavaa tietoa nykyisten käytäntöjen muutosvoimasta. Oman toiminnan avoin arviointi – tarvittaessa itsekritiikki – on eettinen teko. Alan ja sen ammattikuntien tulisi epäilyjen sijasta rohkeasti vaatia monipuolista ja jatkuvaa vaikuttavuuden arviointia kompassiksi tulevaisuuden muutostyölle.” Matthiesin ym. teoksessa (mt., 9) viitataan myös Tiekartta 2030-selvitykseen aikuissosiaalityön tulevaisuudesta, jossa todetaan, että sosiaalityössä tulee ottaa käyttöön vaikuttavaksi osoitettuja työmenetelmiä (Karjalainen ym. 2019).

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen tammikuussa julkaisemassa selvityksessä (2025) kuvataan aikuissosiaalityön tekemisen arkea ja asiakkaiden tilanteita konkreettisesti ja ajantasaisesti. Selvityksessä aikuissosiaalityön todetaan vaativan pitkälle vietyjä kohtaamisen ja vuorovaikutuksen taitoja sekä ymmärrystä ihmisen tarpeista ja eri elämäntilanteisiin johtavista seikoista.

Katja Kuusiston ja Eeva Ekqvistin (2016) artikkelissa Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen tuodaan esiin, kuinka aikuissosiaalityössä vuoden, pari asioinneilla elämäntilanteen paraneminen oli yleisintä, kun taas elämäntilanteen pysyminen samana tai heikentyminen oli yleisintä asiakkuuden pitkittyessä (emt. s. 664). Jatkotutkimusta tarvittaisiin siitä, onko tässä kyse negatiivisen muutoksen ehkäisystä ja näin kannattelevasta työstä, vai jostain muusta. Asiakkaiden elämäntilanteen paraneminen oli yleisintä niillä, joilla oli positiivinen kokemus vuorovaikutuksesta, työskentely oli tavoitteellista ja joiden odotuksiin palvelu oli vastannut (emt., s. 664).

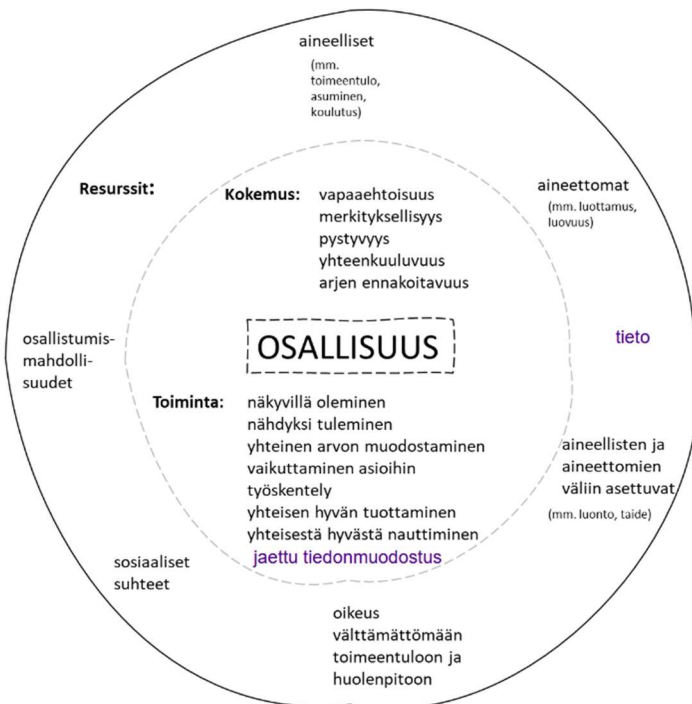
Jokisen, Raitakarin ja Rannan toimittamassa teoksessa Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa (2022) käsitellään yhteiskunnan normeista poikkeavaa ”marginaalista aikuisuutta” ja marginaaliasemassa eläville aikuisille suunnattuja palveluita, kuten aikuissosiaalityötä. Teos avaa näkökulmia sosiaalisten ongelmien konstruktionistiseen luonteeseen ja näin ollen myös siihen, mihin muutostarve milloinkin kohdistuu.

Tampereen yliopiston AISAPA-hankkeessa (2023–2024) on tutkittu sosiaalityöntekijöiden paikkaa ja saavutettavuutta hyvinvointialueiden aikuissosiaalityössä. Kun AISAPA-hankkeen tuloksia (AISAPA-tutkimushanke, n.d) peilataan asiakkaiden elämässä tavoiteltuun myönteiseen muutokseen, nousee erityisesti esiin työskentelyn saavutettavuus ja sen ulottuminen asiakkaiden arkeen, työskentelyn kiinnipitävän luonteen ja työntekijän osaamisen merkitys, konkreettisissa asioissa avun saaminen ja se, että työntekijä ei jatkuvasti vaihdu. Vanjusovin (2022) saavutettavuuden jaottelu (institutionaalinen, informatiivinen, taloudellinen, fyysinen ja kokemuksellinen) sekä Rannan (2020) suhteellisen toimijuuden malli, jossa asiakkaiden ja työntekijöiden toimijuuteen nähdään vaikuttavan yhteiskunta-, palvelujärjestelmä-, paikka- ja henkilökohtaiset suhteet, ovat keskeisiä asiakkaan myönteisen muutoksen taustavaikutusten tarkastelussa.

Prochaskan ja DiClementen muutosteoriassa (1983) ideana on kuvata muutosprosessia alun haluttomuudesta uudenlaisen tiedostamisen, muutokseen valmistautumisen sekä konkreettisen muutosvaiheen kautta uuden käytännön pysyvyyteen.

Osallisuuden viitekehyksen sisälle on koottu erilaisia sosiaali-, terveys- ja käyttäytymisteorioita hyvän elämän edistämisestä erityisesti syrjittyjen, epäoikeudenmukaisuutta kokevien ja eriarvoisuudesta kärsivien ihmisten hyvinvoinnin lähteiden vahvistamiseksi (Isola ym. 2017). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL Sosiaalisen osallisuuden ja edistämisen

koordinaatiohanke Sokra 2014–2023 kokosi yhteen osallisuustyötä tekeviä ja koordinoi Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeita, joiden tehtävänä oli lisätä osallisuutta ja vähentää köyhyyttä. Hankkeessa tuotettiin mm. Osallisuuden edistäjän opas. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, n.d.) Työpajassa Toimijuus, valta ja muutos yhteisösosiaalityössä 4.6.2025 väitöskirjatutkija Marja Hekkala esitteli alla olevan, tutkijayhteistyössä rakennetun kuvan (kuva 1), jossa osallisuuden eri elementit avautuvat erinomaisella tavalla.



Kuva 1: Moniulotteinen, täysi ja radikaali osallisuus (Hekkala ym. 2023, 339; 2025; Hekkala 2025/käsikirjoitus)

1.3 Toimintaympäristö, oma rooli ja osallistuminen ECOMAP-työskentelymenetelmän kokeiluprosessiin

Tämän käytäntötutkimuksen toimintaympäristö on vuoden aikana muuttunut paljon. Aloitin ECOMAP-työskentelymenetelmän kokeilussa tutkijasosiaalityöntekijänä Pirkanmaan hyvinvointialueella Tampereen työikäisten sosiaalityössä soteakeskussosiaalityön tiimissä. Muita suunnitteluvaiheessa olleen tutkimukseni kohdettiimejä olivat omatyöntekijätiimi ja lapsiperheiden aikuisten tiimi. Vuodenvaihteessa 2024–25 työikäisten sosiaalityön organisaatio yhdistyi koko Pirkanmaan hyvinvointialueen laajuiseksi muodostaen yhdeksän yhtenäisellä tehtäväkuvalla varustettua tiimiä, tässä yhteydessä myös työnkuvat ja työtehtävät muuttuivat. Muutos oli iso ja vaikutti väistämättä monella tasolla organisaation mahdollisuuksiin tehdä yhteistyötä tämän käytäntötutkimuksen osalta. Pääsin kuitenkin käymään erilaisia keskusteluja tutkimuksesta vuodenvaihteen tienoilla sekä omien tiimieni mutta myös useamman muun tiimin kanssa ja kertomaan aiheesta esihenkilötiimissä. Myös vapaamuotoiset käytävä- ja kahvipöytäkeskustelut olivat merkityksellisiä. Olisin mielelläni käynyt tiimeissä keskustelua myös laajemmin, erityisesti tutkimusmenetelmän valinnan ja

toisaalta tulosten hahmottumisen vaiheessa. Käytäntötutkimuksen aikataulu kuitenkin asetti omat rajoitteensa tähän.

Tutkijasosiaalityöntekijänä selvitystyöni kohteena käytäntötutkimuksessa on ollut tarkastella aikuissosiaalityön asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistamista työikäisten sosiaalityön asiakastapaamisissa Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tätä varten olen kerännyt tutkimusaineiston, jossa voimavaroja antavien ja vievien tekijöiden hahmottamisen apuna työntekijällä on käytössä ECOMAP-työskentelymenetelmä. Reflektiivinen näkökulmani ECOMAP-työskentelymenetelmän käyttökokeiluun rakentuu myös työorganisaationi sisältä päin, kokeiluun osallistuneiden työntekijöiden kollegana ja kokeilun ohjeistajana työpaikallani.

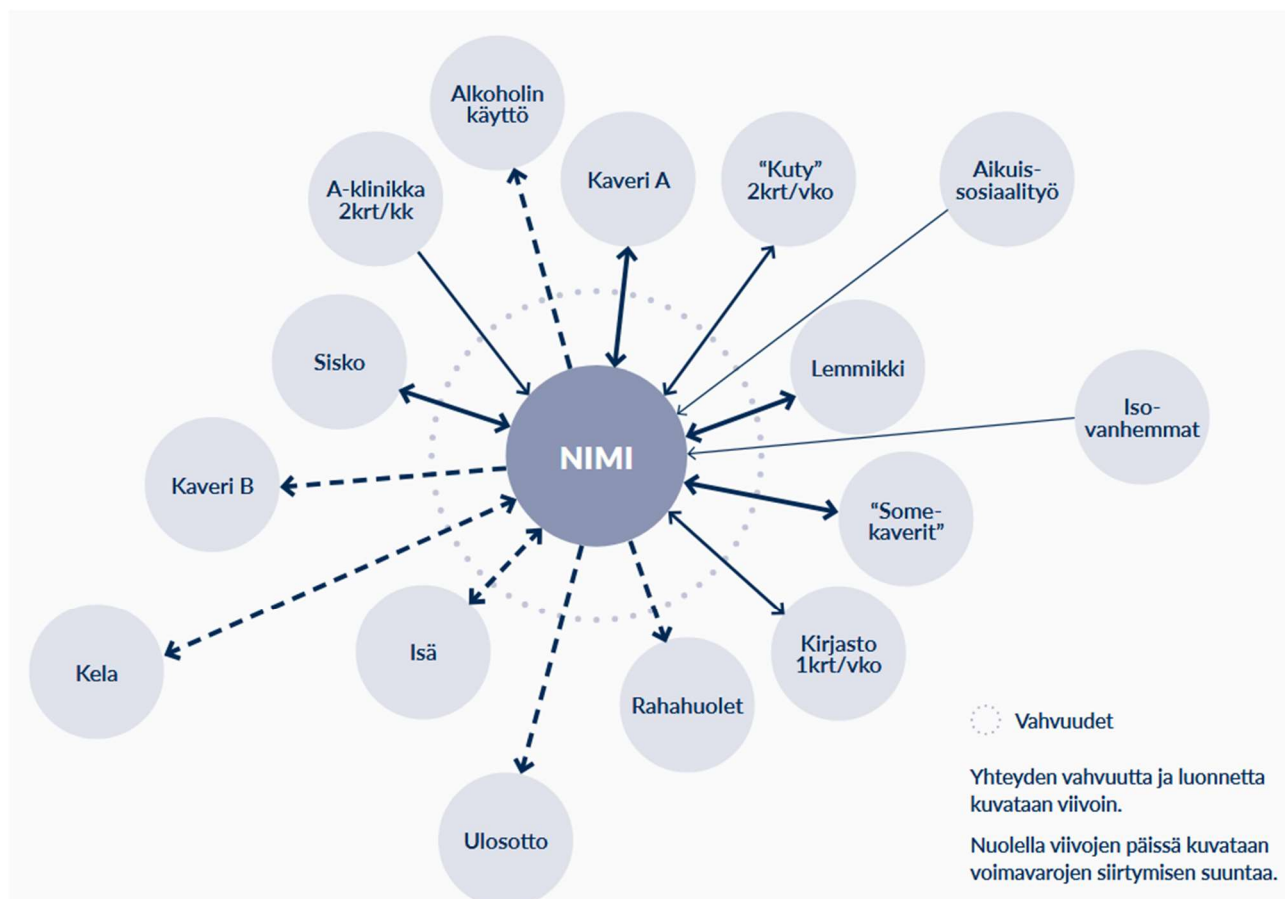
Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy:n toiminta päättyi kesäkuun lopussa 2025, minkä jälkeen vastuu Sulava-hankkeen osatoteutuksesta on sijoittunut Pirkanmaan hyvinvointialueen strategisen ohjauksen ja järjestämisen tehtäväalueelle TKIO-toimialueen vaikuttavuuden kehittämisen kustannuspaikalle.

2 Kokeilun kuvaus ja käytännön toteutus

Tässä kappaleessa esittelen ensin ECOMAP-työskentelymenetelmän, minkä jälkeen käyn läpi tutkimuksen aineiston ja aikataulun, tutkimuksessa mukana olleiden asiakkaiden ja asiakastyöskentelyn tutkimusenaikaisen tilanteen sekä tekemäni esianalyysin. Pohdin myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä tutkimuksen merkitystä.

2.1 ECOMAP-työskentelymenetelmän esittely

ECOMAP-työskentelymenetelmä on AIKUMETOD-tutkimuksessa paikannettu monissa aikuissosiaalityön tilanteissa toimivaksi ja asiakkaan tilanteen mukaan hyödynnettäväksi, voimavaralähtöiseksi työvälineeksi. ECOMAPia voidaan käyttää tukena ja apuna esimerkiksi palvelutarpeen arviota tehdessä, tavoitteiden ja asiakassuunnitelman laadinnassa sekä tavoitteiden saavuttamisen arvioinnissa tai interventiona asiakkuuden aikana. Ideana yksinkertaisimmillaan on hahmottaa paperille, ketä ja mitä asiakkaan elämänpiiriin kuuluu ja minkälaisia yhteyksiä näillä on. Entä keneltä tai mistä asiakas saa tukea ja voimavaroja, mikä taas vie tai kuluttaa voimavaroja? Yhteyttä voidaan kuvata esimerkiksi eri paksuisin viivoin ja nuolin. (Voimavaralähtöinen asiakastyö, n.d, 3, 11-15.). Kuvaus työvälineestä on kuvassa 2 (s. 11).



Kuva 2: Kuvitteellinen esimerkki ECOMAP-kartasta (Lähde: Voimavaralähtöinen asiakastyö, n.d, 13.)

ECOMAP on asiakaslähtöinen ja helppo työväline, jonka käyttö perustuu vahvasti asiakkaan kohtaamiseen ja kokonaisvaltaiseen perehtymiseen asiakkaan tilanteesta. Kartan kautta voidaan päästä kiinni asioihin, joihin asiakas haluaa muutosta, ja löytää muutoksen toteutumista tukevia asioita. ECOMAP voi tuoda esiin asioita, jotka eivät suoraan kysyttäessä tule esille. Työväline toimii myös kirjaamisen tukena. Tärkeimpänä antina ovat vahvuuksien ja voimavarojen visuaalinen hahmottaminen sekä asiakkaan äänen kuuluviin saaminen. Työvälineestä on monia sovelluksia, alun perin työkalun on kehittänyt Ann Hartman (1995) perheiden kanssa työskentelyyn. (Voimavaralähtöinen asiakastyö, n.d, 3, 11-15.)

2.2 Aineisto ja aikataulu

ECOMAP-työskentelymenetelmän aineiston keruu toteutettiin tässä käytäntötutkimuksessa nojaten toimintatutkimukseen (Kuula, n.d), jossa aikuissosiaalityön työntekijät yhdessä asiakkaidensa kanssa kaksivaiheisesti hyödynsivät ECOMAP-työskentelymenetelmää asiakkaan tilanteen ymmärtämiseksi, voimavarojen ja toisaalta voimavaroja kuluttavien asioiden paikantamiseksi sekä mahdollisuuksien löytämiseksi myönteiseen muutokseen.

Kokeilun kohderyhmänä oli aikuissosiaalityön kymmenen asiakas-työntekijäparia. Tutkimusta varten kerättiin kaksi laadullista aineistoa: 1) Asiakas-työntekijätilanteessa täytettävät ECOMAP-työskentelymenetelmän avulla syntyvät kartat (n=10), ja 2) samojen asiakas-

työntekijätilanteiden keskustelutallenteet (n=10), (ks. Kuvio 1, alla). Tämän kaksivaiheisen aineiston kerääminen onnistui kahdeksan asiakas-työntekijäparin osalta, he palasivat ECOMAP-karttatyöskentelyn äärelle toistamiseen kolmesta seitsemään viikon, keskimäärin neljän ja puolen viikon jälkeen. Käytän näistä kaksivaiheisista asiakas-työntekijätyöskentelyistä jatkossa termiä prosessi. Yhden prosessin ensimmäisessä vaiheessa oli mukana myös opiskelija.

Aloitustieto		ECOMAP-työskentelymenetelmän esittely ja tutkimustilanteen opastus työntekijöille tiimeissä tai muutoin sovittuina ajankohtina	
		Aineisto 1	Aineisto 2
	Mallin käyttö 1	ECOMAP-karttatyöskentely ja kartan tuottaminen (työntekijä ja asiakas)	työskentely tallennetaan
Seuranta (välissä 3-7 vk)			
	Mallin käyttö 2	ECOMAP-karttatyöskentely: karttaan kirjattujen asioiden muutosten arviointi (työntekijä ja asiakas)	työskentely tallennetaan

Kuvio 1: Aineiston keruu

Tallenteiden pituudet ovat ensimmäisessä vaiheessa reilusta puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Kahdeksan ensimmäisen vaiheen aineistoa oli kestoltaan 40–60 minuuttia. Toisessa vaiheessa tallenteiden pituudet vaihtelivat vartista tuntiin: neljä aineistoa oli alle puolen tunnin mittaisia ja neljä 50–60 minuutin mittaista. Tallenteiden yhteiskesto on noin 13 ja puoli tuntia. Aineistotavoite oli 20 litteraattia, näistä saatiin 18¹. Aikataulullisten syiden vuoksi kaksi toisen vaiheen aineistoa kerättiin niin, että työntekijä soitti asiakkaalle ja keskustelu tallennettiin Teams-sovelluksella.² Tallenteiden litteraatit, joista epäolennaiset on poistettu (esimerkiksi kohdat, joissa raportin kirjoittaja on vielä mukana käynnistämässä tallennetta), koostuu yhteensä 145 sivusta. Aineistona on myös jokaisesta prosessista syntyneet kartat, yhdessä prosessissa aiempaa karttaa täydennettiin toisessa vaiheessa ja kahdesta prosessista on myös

¹ Keskustelutallenteiden osalta tutkijan virheestä kaksi ensimmäisen vaiheen keskustelua tallentui vain Teamsin tekemänä, varsin sekavana litteraattina, eikä lainkaan äänitallenteena. Olen käyttänyt kuitenkin myös näitä kahta aineistoa siltä osin kuin olen pystynyt.

² Äänen tallentumisessa puhelimesta Teamsiin oli haasteita, mutta oli litteroitavissa. Myös yksi muu Teams-tallenne oli laadultaan osin heikotasoisen.

kokonaan uusi kartta toisen vaiheen tapaamisesta. Tutkimusaineisto on kerätty aikavälillä 7.3.-27.5.2025.

Aineisto on rikas ja avaa erinomaisella tavalla ECOMAP-työskentelymenetelmän käytettävyyttä ja asiakkaiden tarpeita. Aineisto edustaa pienuudestaan huolimatta myös varsin monipuolisesti työikäisten sosiaalityön tavoitteelliseen työskentelyyn kykenevää asiakaskuntaa. Varsinaisen aineiston keruun ohessa olen pyytänyt osallistuneilta työntekijöiltä palautetta ECOMAP-työskentelymenetelmän hyödyllisyydestä myönteiseen muutokseen tukemisessa. Olen saanut palautetta niin sähköpostitse kuin erilaisten keskustelujen yhteydessä. Hyödynnän tutkimuksessa varsinaisen aineiston ohella myös näitä. Olen stilisoinut aineistosta ottamani lainaukset selkeyden vuoksi ja tunnistettavuuden häivyttämiseksi. Myös mahdolliset nimet on muutettu.

Kokeilu toteutettiin Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten palvelun sotekeskus-sosiaalityössä Sulava uramalliohjelman aikana (9/2024–8/2025) alla olevan aikataulun mukaan. Viivästymät tavoitteesta on merkattu taulukkoon ruudukkoon tummentumalla värillä.

	9/- 24	10/- 24	11/- 24	12/- 24	1/- 25	2/- 25	3/- 25	4/- 25	5/- 25	6/- 25	7/- 25	8/- 25
Uramalliohjelmassa työskentelyn käynnistäminen												
Tutkimuksen ideapaperi												
Tiedotus ja yhteistyö työorganisaatiossa												
Tutkimussuunnitelma												
Tutkimusluvan hakeminen												
Työntekijöiden ja asiakkaiden rekrytointi tutkimukseen ja opastus												
Aineiston keruu												
Aineiston analysointi												
Tutkimuksen päättäminen ja tulokset												

Taulukko 1: Toteutusaikataulu

2.3. Asiakastyön tilannekuva kokeilun aikana

Yksi asiakkaista oli noin 20-vuotias, muut asiakkaat aineistosta pääteltynä 30–60-vuotiaita. Asiakkaista neljä oli naisia, kuusi miehiä. Aineiston perusteella todennettuna tai pääteltynä yksi asiakkaista oli työikäisten palveluprosessissa alkuvaiheessa, seitsemällä asiakkuus oli kestänyt puolesta vuodesta vuoteen ja kahdessa asiakkuus oli vuosien mittainen. Näiden kahden asiakkaan asiakkuus tai sen tarve on ollut lapsuudesta lähtien ja asiakkaiden tilanteesta oli hahmotettavissa ongelmien sukupolvittunut ketju. Asiakkaat olivat kunkin työntekijän asiakkuudessa mutta muutoin siitä, millä perustein asiakkaat ovat valikoituneet tutkimukseen, ei ole tietoa.

Työntekijöistä kuudessa työntekijänä oli sosiaaliohjaaja ja neljässä sosiaalityöntekijä. Yksi työntekijä oli mukana kolmen ja kaksi kahden asiakkaan eri asiakkaan kanssa ja kolme työntekijää yhden asiakkaan kanssa. Kolme tutkimukseen jo varattua aikaa eri asiakkaiden osalta peruuntui lopulta kokonaan, syinä olivat erilaiset aikatauluhaasteet ja yhdessä myös asiakkaan kokemus siitä, että prosessi veisi liikaa voimia niiden ollessa vähäiset. Saatujen aineistojen osalta neljässä eri prosessissa jouduttiin tekemään myös aikataulumuutoksia, yksi ensimmäisen vaiheen tapaamisen ja seitsemän toisen vaiheen tapaamisen osalta.

Taustakysymykset asiakkaan tilanteesta olisi voinut kysyä erikseen (esimerkiksi asiakkaan ikä, sukupuoli, tausta sosiaalityössä ja prosessin kesto/vaihe, kuinka pitkään asiakas on ollut samalla työntekijällä). En kerännyt taustakysymyksiä, koska tavoitteena oli kohdentaa kokeilun arviointi itse ECOMAP-työskentelymenetelmän toimivuuden testaamiseen.

2.4. Analyysi

Kerätyn laadullisen aineiston eli asiakas-työntekijätilanteissa syntyneiden ECOMAP-kartan tai karttojen sekä prosessista nauhoitettujen ja litteroitujen tallenteiden kautta vastaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miten ECOMAP-karttatyöskentely tukee asiakkaan muutostyötä?
- Millaista tukea aikuissosiaalityön asiakkaat itse kaipaavat?

Tutkimuskysymysten kautta tarkastelen aikuissosiaalityön asiakkaiden myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistamista ja tukemista aikuissosiaalityössä sekä työntekijän että asiakkaan näkökulmasta. Aineiston analyysissä on käytetty laadullista sisällönanalyysiä (ks. Kallinen & Kinnunen 2021).

Prosessin ensimmäisessä vaiheessa asiakas teki työntekijänsä kanssa ECOMAP-kartan ja toisessa vaiheessa asiakas tarkasteli karttaa työntekijänsä kanssa. Toisto mahdollisti asiakkaan elämäntilanteen mahdollisen muutoksen ja työskentelyn vaikutusten esiin saamisen, vaikka ajallisesti vaiheiden väli olikin lyhyt.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti hyödynsin aineiston esianalyysissä (aineiston koodaamisessa) Excel-taulukointia. Kävin ensin kunkin yksittäisen, kaksivaiheisen asiakas-

työntekijäprosessin läpi omissa taulukoissaan jakamalla aineistosta nousevat asiat orientaatiovaiheeseen, työskentelyvaiheeseen, lopetusvaiheeseen sekä esiin nousseisiin teemoihin. Tämän jälkeen järjestin koko aineiston yhteen taulukkoon niin, että pystyin tarkastelemaan eri asiakas-työntekijäprosessien eroja ja yhtäläisyyksiä. Teemoista erottelin voimavarat ja voimavaroja kuluttavat asiat omiin sarakkeisiinsa. Jaottelin esiin nousseita teemoja vielä pienempiin kokonaisuuksiin unelmien ja tarpeiden, ihmissuhteiden, harrastusten, taitojen ja kokemusten, luonteenpiirteiden, taloudelliseen tukeen liittyvien asioiden sekä erityisherkkien asioiden käsittelyn osalta.³

Nostin taulukkoon erillisenä tarkasteluun myös muun muassa asiakkaan jatkossuunnitelman kannalta olennaisina nousevat asiat sekä ECOMAP-työskentelyn erityispiirteet. Omaksi kohdaksi nostin aineistosta taulukkoon myös sosiaalityötä erityisellä tavalla kuvailevat kohdat ja näistä vielä erilliseen sarakkeeseen kannustuksen ja rinnalla kulkemisen tavat. Taulukoin myös toisten ammattilaisten vaikutuksia asiakkaan tilanteeseen.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin seuraava vaihe olisi ollut koodaustaulukoiden otsikoinnin hahmottamisen myötä käydä koko aineisto selektiivisemmin uudelleen läpi sopivaksi paikannettujen otsikkojen alle. Kokonaisuutena arvioiden analyysin taso on aineiston kokoon ja aikatauluun nähden kuitenkin aineistoa riittävästi kuvaava ja sen avulla voidaan vastata tutkimuskysymyksiin.

2.5 Eettisyys ja luotettavuus sekä tutkimuksen merkitys

Tutkimus on osa Sosiaalialan Sosiaalityön laatu ja vaikuttavuus Sisä-Suomen YTA:lla, (SULAVA) -RRP 3-tutkimushanketta (2024–2025). Tutkimukseen on myönnetty tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta. ECOMAP-työskentelymenetelmän kokeiluun osallistuminen ei aiheuta vaaraa tutkittaville ja tutkimukseen osallistuminen perustuu kaikissa kokeilun vaiheissa henkilön vapaaehtoisuuteen. Työskentelymenetelmän testauksen eettisyyden varmistamisessa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, n.d) ja huomioitu erityisesti seuraavat kohdat:

- tutkimukseen osallistuvan tulee tietää, että osallistuminen on vapaaehtoista, eikä kieltäytyminen vaikuta asiakassuhteeseen
- tutkittava saa keskeyttää osallistumisensa milloin tahansa ilman perusteluja tai vaikutusta asiakassuhteeseen
- tutkittaville kerrotaan tutkimuksen sisältö ja sen tarkoitus (Liitteet 2 ja 3: Tiedote tutkittavalle). Tutkimukseen osallistuvilta pyydetään kirjallinen suostumus (Liite 4: Tutkittavan suostumus).

³ Aineiston mittavuus huomioiden olisi todennäköisesti ollut hyödyksi käyttää jotain analyysiohjelmaa mutta analysointi onnistui mielestäni kuitenkin kohtuullisen hyvin myös Excel-tiedostoja hyödyntämällä. Nostin taulukoissa omiksi kohdiksi asioita aineistolähtöisesti.

Tutkimuksesta on informoitu työikäisten sosiaalityön palvelussa laajasti tiimien esihenkilöiden kautta: ennen vuodenvaihdetta tieto tutkimuksesta välittyi Tampereen työikäisten palvelussa sotekeskussosiaalityön, omatyöntekijätyön ja lapsiperheiden aikuisten sosiaalityön tiimeihin ja vuodenvaihteen jälkeen koko Pirkanmaan laajuisesti kaikkiin sotekeskussosiaalityön tiimeihin. Olen lähettänyt Teams-kutsut osallistujille yksityisinä kalenterikutsuina niin, ettei tutkimukseen osallistuminen ole kalenterin kautta paljastunut muille. Tieto kalenterikutsun lähetystavasta olisi ollut hyvä laittaa myös työntekijäsaatteeseen osallistumiskynnyksen madaltamiseksi. Osallistumiskynnystä olisi voinut madaltaa myös se, jos olisin tutkijana pystynyt etukäteen määrittelemään asiakas-työntekijäparien minimimäärän.

Olen huolehtinut aineiston tietoturvallisesta käsittelystä, tallentamisesta ja säilyttämisestä. Sähköiset aineistot, tallenteet ja suostumukset ovat salasanojen takana. Tutkimuksen aikana aineistoa on säilytetty sähköisinä tallenteina tutkimuksen tekijällä tai tutkimusyhteisön verkkoalustalla Teamissa. Aikataulullisista syistä äänitallenteet on tutkijasosiaalityöntekijän tekemän litteroinnin sijaan lähetetty tietoturvallisesti litteroitavaksi ulkopuoliselle taholle. Aineisto tarkistetaan ja anonymisoidaan ennen jatkokäyttöä. Äänitallenteet tuhotaan aineiston tarkistuksen valmistuttua.

Pikassos Oy lakkauttamisen jälkeen Sulava-hankkeen tutkimusaineiston hallinnointi ja säilytys on (ajanjaksolle 1.7.-31.12.2025) siirretty Pirkanmaan hyvinvointialueelle / Tutkimuspalvelut. Muutosluvan mukaisesti Sulava-hankkeen sähköistä tutkimusaineistoa säilytetään tietoturvallisesti Pirkanmaan hyvinvointialueen Asiakirjahallinnon alaisena tutkimuksen ajan. Hankkeen loppumisen jälkeen Pirkanmaan hyvinvointialueen alaisuudessa ollut aineisto hävitetään. Aineiston loppusäilytyksestä vastaa Yhteiskuntatieteellinen Tietoarkisto, jonne aineisto arkistoidaan.

Koska aineisto koostuu asiakkaan ja työntekijän yhteisestä prosessoinnista, aineistosta erityisesti näin esianalyysivaiheessa on ollut osin haasteellista varmuudella paikantaa, kenen ajatuksesta milloinkin on kyse. Tässä olisi auttanut prosessien videointi. Videolta myös eleiden, katseiden ja karttatyöskentelyn hahmottaminen olisi mahdollistunut, nekin kun voivat työskentelyssä olla varsin merkityksellisiä. Videointi olisi kuitenkin nostanut osallistumiskynnystä todennäköisesti aivan liikaa. Yksi asiakas oli tutkijalle tuttu. Tuttuus on todennäköisesti syventänyt ymmärrystä muutoksesta mutta en ainakaan tämän esianalysointivaiheen perusteella näe tuttuudella olleen vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen tai luotettavuuteen. Erityisenä huomiona eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta on yksittäisestä aineisto-osasta esiin tulevat, työntekijällä mitä ilmeisimmin olleet suorituspaineeet, syynä tähän arvelen olleen oletuksen neutraalisuuden vaateesta. Neutraalisuuden tavoite koskee tässä kuitenkin vain tutkijaa, ei työntekijän työskentelyä asiakkaansa kanssa. Olen tutkijana pahoillani tutkimuksella aiheuttamastani suorituspaineeesta ja sen mahdollisesta vaikutuksesta asiakasprosessiin. Sinänsä juuri tämä aineisto on erityisen merkityksellinen tuomaan esiin ehdotonta vaatimusta siitä, että paitsi

tutkimuksiin osallistuvilla asiakkaila, myös työntekijöillä on täysin luottavainen ja varma olo prosessista.

ECOMAP-voimavaratyöskentely on varsin kattavasti aikuissosiaalityötä tutkineessa AIKUMETOD-hankkeessa v. 2021-22 (Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus – AIKUMETOD, n.d) todettu keskeiseksi aikuissosiaalityön työvälineeksi. Tietoa tästä työvälineestä ei ennen tätä tutkimusta Pirkanmaan hyvinvointialueella ole tietojeni mukaan juurikaan ollut. Tutkimustulokset viittaavat vahvasti työvälineen hyödynnettävyyteen ja hyödyllisyyteen. Tehty tutkimus tukee aikuissosiaalityön vaikutusten esille saamista ja uuden työvälineen käyttöönottoa. Tutkimuksen tekeminen työikäisten sosiaalityön palveluissa tehdyn organisaatiomuutoksen yhteydessä toimi myös kuntien välistä yhteistyötä tukevana tekijänä.

Tuloksia kuvaillessa olen pyrkinyt nostamaan olennaisimmista kohdista suoria lainauksia tutkittavilta sekä tulosten konkretisoimiseksi että tulosten läpinäkyvyyden vahvistamiseksi. Sosiaalityön mahdollisuuksia tuntevana tunnistan, että neutraalisuuteen pyrkimyksestä huolimatta voin kuitenkin tahtomattani olla puolueellinen. Raportissa aiheen tarkastelu aiemman tutkimuksen valossa toteutui ohuesti. Näen että omalta osaltani olennaisimmat asiat, joita pystyn nostamaan esiin, liittyvät työyhteisö- ja asiakasyhteyteen.

3 Reflektiivinen tarkastelu – havainnot uramallityöntekijänä työskentelystä

Sulava-hankkeen käytäntötutkimusosiossa tavoitteena on parantaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tutkimuksellisia valmiuksia sekä tuottaa tietoa sosiaalityöntekijöiden tutkivan ammattikäytännön mallintamisesta osana asiakastyötä, erityisesti oman työn vaikuttavuuden arvioinnin kannalta. Oma tutkimushistoriani rajoittuu ennen tätä tutkimusta sosionomitutkinnon AMK-opinnäytetyöhön Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa v. 1997 ja sosiaalipsykologian alan pro gradu -tutkimukseen Tampereen yliopistossa 2007. Aiemmista tutkimuksista on siis varsin kauan ja tästäkin syystä kynnykseni oli iso tutkijasosiaalityöntekijän tehtävään, tähän kuitenkin myös omaksi yllätyksekseni ja suureksi ilokseni lopulta päädyin. Sulava-hanke on antanut tutkimuksen tekemiseen erinomaiset puitteet ja välineet. Hankevuotena olen jatkanut oman, akateemisen identiteettityön tekemistä vastaavalla tavalla kuin Mia Niemi, Eeva Rossi ja Riitta-Liisa Kinni (2025, 151 - 168) yhteistoiminnallisessa autoetnografiassaan sosiaalityön tutkijan ammatti-identiteetin rakentumisesta. Pitkä työurani sosiaalityöntekijänä antaa vahvaa näkemystä asiakastyöstä ja sosiaalityöstä ylipäänsä. Identiteettipohdinnat antavat perspektiiviä myös asiakkaiden identiteettityöhön.

Tärkeänä vertaistukena ja tutkijasosiaalityöntekijäkollegoinani hankkeessa ovat olleet Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueelta lapsiperheiden sosiaalityöstä Jenna Kantonen ja Kanta-Hämeen hyvinvointialueelta mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluista Maritza Heino. Olemme testanneet ja arvioineet mm. käytännön ja tutkimustyön resurssointia ja

jakaantumista, kun työajasta 50 prosenttia on suunnattu asiakastyöhön ja 50 prosenttia tutkimuksen tekemiseen (huom., ajalla 5.5.-22.6. työaikani hankkeessa oli aikataulupaineista johtuen tavallista pidempi, 70% viikkotyöajasta). Kokeilua ovat rytmittäneet vertaistapaamisten ohella yhteiset hanketyöpajat ja saamamme tieteellinen ohjaus käytäntötutkimusten edistämiseksi. Olemme dokumentoineet etenemistä ja erilaisia yhteistyön vaiheita ja saamaamme palautetta mm. tutkimuspäiväkirjoihimme. Tutkijasosiaalityöntekijäkollegojen kanssa samatahtinen tekeminen käytäntötutkimuksiemme äärellä erilaisine määräaikoineen on rytmittänyt ja kannustanut ja ollut erittäin tärkeää. Vuoden määräaika on myös omalta osaltaan kirittänyt tekemistä.

Keskustelut ja apu hankkeessa mukana olleilta tutkijoilta Katrina Nyman ja Sanni Lindroos on ollut tärkeää ja vahvistanut tekemisen tutkimuksellista ja teoreettista viitekehystä. Tähän yhteistyöhön ja vuoropuheluun olisin mielelläni käyttänyt käytäntötutkimuksen analysoinnin yhteydessä enemmän aikaa, jotta tulosten kytkeminen aiempiin tutkimuksiin olisi vahvistunut. Myös analyysi itsessään jäi ohueksi. Hanketyön ohella samanaikaisesti myös käytännön työssä tiiviisti kiinni olleena olen toivottavasti pystynyt omalta osaltani tuomaan esiin asiakkaiden ja työntekijöiden ääntä ja näkökulmia hankekokonaisuudessa. Yhteistyökokonaisuutta on ollut myös innostavalla tavalla vahvistamassa yliopiston harjoittelua ja ylemmän ammattikorkeakoulun lopputyötä Sulava-hankkeessa tehneet opiskelijat.

Sopivan tutkimusmenetelmän valinta kesti aikataulutukseen nähden kauan. Aiemmissa vaiheissa olin käynyt Tampereen työikäisten palvelussa keskustelua aiheen valinnasta ja tutkimuksesta muutoinkin niin vapaamuotoisissa keskusteluissa kuin tiimitapaamisissakin. Vuoden 2024 lopulla Tampereen omatyöntekijätiimissä keskustelimme mm. myönteisen muutoksen määrittämisen haastavuudesta. Vuodenvaihteessa 2024-25 työikäisten palveluiden organisaatio muuttui koko Pirkanmaan hyvinvointialueen laajuiseksi ja tiimit ovat tästä alkaen toimineet uusin kokoonpanoin ja tavoin. Sekä organisaatiomuutoksen aiheuttaman myllerryksen että käytäntötutkimuksemme aikatauluraamien vuoksi lopullisesta menetelmästä keskustelu työyhteisössä ei ollut enää mahdollista. Myöskään yhteinen keskustelu tuloksista ei ole ollut aikataulusyistä mahdollista. Työyhteisön kanssa yhdessä tekeminen näin ollen kärsi, mikä on valitettavaa. Yhdessä tekemisen olisi mielestäni olennaista ulottua vahvasti koko käytäntötutkimusprosessin yli.

Tekemäni muutos suhteessa aiemmin suunniteltuun aineistonkeruutapaan saattoi vaikuttaa siihen, että tutkimukseen osallistuminen Tampereen toimipisteistä ei ollut suurta. Organisaatiomuutos osoittautui näin aineistonkeruussa ehkä lopulta onnenkantamoiseksi, sillä Pirkanmaan hyvinvointialueen muista kunnista tutkimukseen osallistumiseen löytyi kiinnostusta ja innostusta.

Aineistonkeruu venyi aikatauluun nähden paljon, tähän vaikutti kaksi asiaa: tiedostin työyhteisönä yhdessä tekemisen annin ja toisaalta syntyvän aineiston merkityksellisyyden, ymmärtäen samalla vahvasti asiakastyön aikataulupaineista ja muutoksista johtuvat viiveet.

Tämän tutkimuksen osalta analyysi jäi esianalyysivaiheeseen mutta anonymisoitu aineisto on Tietoarkiston kautta kuitenkin jatkotutkimuksia varten hyödynnettävissä.

Aineiston saatuaani jäi mietityttämään se, että en voinut jatkaa aineistonkeruussa mukana olleiden kollegoiden kanssa keskusteluja siitä, mitä ajatuksia minulla asiakkaan tilanteesta nousi tai mitä näkökulmia kokonaisuudesta avautuu kyseisen asiakastyön näkökulmasta. Tilanne oli erikoinen: tutkijana minulla oli kerrankin mahdollisuus olla pitkään jonkun asian äärellä mutta ajankäyttöä ei suoraan asiakastyöhön pystynyt kuitenkaan hyödyntämään. Jäin miettimään sitä, miten tutkimus voisi olla myös vaikka hetkellisesti asiakastyön tukena avaamassa tilannetta. Tutkimuksissa mukana olosta olisi mahdollista saada myös työntekijöille tärkeitä peilejä omaan tekemiseensä, jotta voisimme kukin omassa työssämme oppia ja kehittyä.

Tutkimuksen hyödyntämisessä pelkkä raportti ja sen esittely seminaarissa on tuntunut riittämättömältä ja olemmekin tutkimusyhteisössä miettineet keinoja, miten tutkimustemme anti saataisiin mahdollisimman hyvin esille ja hyödynnettyä. Yhteistyö viimeisessä hankepäivässämme TikTok-sossu Maija Haapalan kanssa oli erityistä, antoista ja jännittävää. Tämän itselle varsin vieraan julkisuustyön osalta jäin pohtimaan rooliamme yhteiskuntatieteilijöinä ja sitä, kuinka vähän sosiaalityön ääni julkisuudessa lopulta tästä huolimatta kuuluu. Sosiaalityön julkisuustyötä on tärkeää jatkossa lisätä.

4 Myönteistä muutosta tukevat ja haastavat tekijät

Esittelen tässä kappaleessa aineistosta esiin tulevia, myönteistä muutosta tukevia tai haastavia tekijöitä. Ensimmäisessä kappaleessa paneudun siihen, miten karttatyöskentely edesauttoi asiakkaan tilanteen avautumista niin asiakkaalle itselleen kuin työntekijälle. Toisessa kappaleessa käyn läpi työvälineen merkitystä muutokseen tukemisessa. Muutostarve liittyi usein ihmissuhteisiin ja kokemukseen yhteiskunnassa pärjäämisestä. Käyn läpi aineistosta esiin nousseita tekijöitä, joista osa antoi näköaloja ja toivoa ja tuki, osa taas haastoi muutosta.

4.1 Asiakkaiden reaktiot ja osallistuminen

Tutkimuksessa mukana olleet asiakkaat läksivät työstämään karttaa empimättä, vaikka paineita suoriutumisesta saattoi ollakin. Asiakkaan suorituspaineiden osalta merkityksellistä oli työntekijän kannustus ja tuki asiakkaan näköiseen tekemiseen. Yhtä oikeaa tapaa kartan tekemiseen ei ole vaan olennaisinta on kartan toimiminen asiakkaalle itselleen ja työntekijälle eräänlaisena peilinä tilanteesta.

Tulosten perusteella mallikartta voi olla hyväkin esittää, mutta vain viitteellisenä. Työntekijän ammattitaitoa on tukea etenemistä esim. piirtämällä keskelle ympyrä asiakkaan nimeä varten, jos tyhjä paperi herättää ahdistusta. Eräs työntekijä kertoi yllättyneensä, kuinka paneutuneesti

vanhempi, miespuoleinen asiakas karttaa läksi työstämään. Seuraavaksi ote erään toisen, miespuolisen asiakkaan ensimmäisestä karttatyöskentelyvaiheesta.

Sosiaaliohjaaja: Nyt tarkoitus on, että sinä tänne paperille kirjoitat, tämä on vähän tämmöinen kynätehtävä.

Asiakas: Apua [nauraa].

Sosiaaliohjaaja: Mutta minä tiedän, että sinä tästä selviät. Kirjoitat sinne niitä asioita, mitkä sinun elämässäsi tuo voimavaroja. Sinä nimittäin äsken jo aloitit siitä. Tai sitten semmoisia asioita, mitkä vie niitä voimavaroja sinulta. Minä jotenkin ajattelen, että tänne lähelle ehkä semmoisia, mitkä on usein ja tiiviisti sinun elämässäsi mukana, ja sitten tänne kauemmas niitä, mitkä on vähän ehkä harvemmin siinä.

Asiakas: No siis joo, toi on niin laaja käsite kyllä, että mitähän tuohon rupeaa pistämään.

Sosiaaliohjaaja: Mutta sinä teet semmoisen kun sinusta tuntuu. Tämä on sinun juttusi.

Asiakas: Okei. Outo tilanne, kun tietää että tämä nauhoitetaan, mutta eipä se mitään.

Sosiaaliohjaaja: Anna sen olla. Älä sitä mieti.

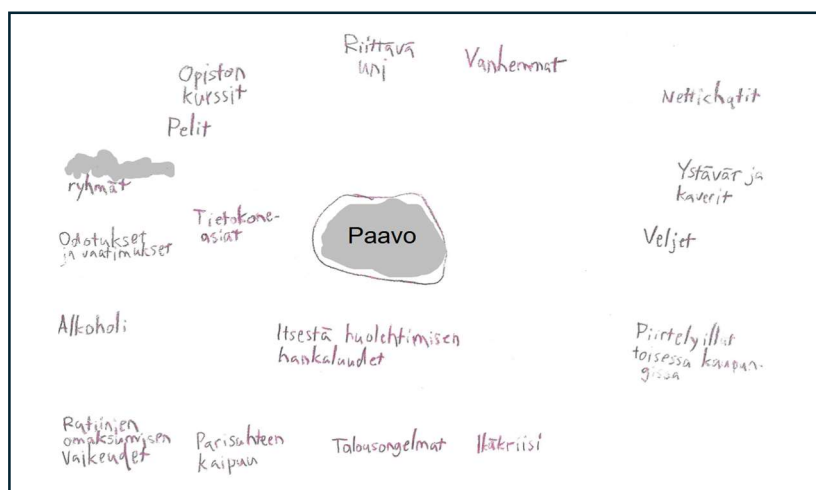
Asiakas: Mm. Joo.

Sosiaaliohjaaja: Ja minä tiedän, että sinulla on ne vastaukset, niin unohda se nauhoitus.

Asiakas: Pitäisikö sitä sitten aloittaa vaikka noista voimavaroista.

(prosessi 2)

Kun asiakas teki kartan, asioiden sijoittelu, viivojen paksuudet ym. rakentuvat luontevasti eikä työntekijän tarvinnut näistä kysellä. Asiakkaan tehdessä kartan muotoutuva visuaalinen rakenne voi avata asiakkaan tilannetta erityisellä tavalla. Eräs asiakkaista laittoi paperin (ks. kuva 3) ylälaitaan voimavaroja antavat asiat, alas negatiiviset asiat ja puoliväliin sekä voimavaroja vievät ja toisaalta antavat asiat. Työntekijä kertoi työskentelyn jälkeen, kuinka hänelle jäi päällimmäisenä mieleen se, kuinka tärkeänä asiana asiakas piti piirtelyiltoja, josta olivat puhuneet aiemminkin. Työntekijällä avautui silmät asian merkityksellisyydestä hänen nähdessään, kuinka alas piirtelyillat sijoittuivat kartalla osallistumisen estyessä, asiakas koki tämän epäonnistumisena. Toisaalta taas kurssille pääsyn näyttäessä mahdolliselta kurssi olisikin voimavara, sillä kyseisellä kurssilla asiakas koki olevansa yhteisössä ja hyväksytty. Karttatyöskentelyn avulla syntyvä ymmärrys asiakkaan tilanteesta voi avata näin erityisellä tavalla näkymää siitä, milloin ja minkälainen tuki voi edesauttaa asiakkaan pärjäämistä.



Kuva 3: "Paavon" ensimmäisen vaiheen ECOMAP-kartta (prosessi 7)

Eri asioiden painopiste asiakkaiden elämässä tulee karttatyöskentelyn avulla hyvin esiin. Aineiston perusteella esimerkiksi yhden asiakkaan kuntouttava työtoiminta ei ollut ainakaan vielä muotoutunut asiakkaalle merkitykselliseksi, toisen asiakkaan työntekijälle tuli puolestaan tärkeänä tietona se, kuinka merkittävänä asiakas elämässään piti jo loppunutta työtoimintaa. Työskentelyn lähteminen asiakkaan elämismaailmasta avaa näin erityisellä tavalla sitä, minkälaisia tunteita eri asioihin liittyy. Asioiden sijoittelulla tai viivojen paksuudella tunnesuhde konkretisoituu. Tunnetason ymmärryksen lisääntyminen auttaa sosiaalityön palvelujen ja tuen kohdentamisessa. Kahdessa prosessissa asiakas koki tärkeänä, ettei tarvitse laittaa jotain asiaa karttaan, vaikka aiheesta keskustelua käytiinkin. Jäi mielikuva, että työskentelyn avulla asiakas pystyi lisäämään hallinnan tunnetta omaan tilanteeseensa tai rakentamaan kuvaa siitä, minkälaista elämä voi olla, kun vaikeaa asiaa ei ole.

Päihdeongelma eri vaiheineen nousi vahvasti esiin puolella tutkimuksessa mukana olleista asiakkaista ja sen vaikutus voimavaroihin näkyi aineistosta. Alla olevassa lainauksessa käydään keskustelua siitä, kuinka piirretty kartta avaa asiakkaalle ja työntekijälle tilannetta erityisellä tavalla.

Asiakas: On täällä nyt enemmän noita hyviä puolia.

Sosiaaliohjaaja: On. Sulla on tosi paljon hyviä puolia, tavallaan, mutta sitten ehkä just se, että ne punaisella eli ne huonot asiat, niin ne on aika kokonaisvaltaisia.

Asiakas: Niin.

Sosiaaliohjaaja: Siis miettii just että päihteet ja, onko myös ehkä että ne on aika sidoksissa toisiinsa?

Asiakas: Niin.

Sosiaaliohjaaja: Ne punaset alueet. Sitten taas nämä vihreät on aika paljon semmoisia, ehkä vähän hajallaan.

Asiakas: Niin. Joo, onhan nämä siis totta kai. Siis kaikki nämä on, melkein kaikki johtuu itse asiassa päihteistä, jos miettii.

(prosessi 4)

Toisissa vaiheissa karttoihin ei tullut montaa varsinaista lisäystä, mutta muutama tärkeä kuitenkin. Aiemmin esiteltyyn Ecomap-karttaan (kuva 3) tuli ystävien ja kavereiden kanssa samalle tasolle uutena asiana videoiden tekeminen. Keskustelusta kuvastuu asian merkityksellisyys asiakkaalle, hakusanalla ”vide” kyseisestä litteraatista löytyy 17 kohtaa.

Asiakas: Olen vähän yllättynyt siitä, että huomasin, että olen alkanut taas innostua videoiden teosta, ja editoinnista ym. Että nyt on tapahtunut semmoinen jonkunlainen piristyminen jo.

(- -)

Asiakas: Joo, että se oli jossain vaiheessa vähän semmoinen stressin aihe, että ei saanut projekteja eteenpäin ym., mutta parina viime päivinä on muutaman kokeillut ja saanut loppuun asti vietyä, niin sillai, niin toi ehkä jonkun verran nostanut mielialaa
(prosessi 7)

Toisen asiakkaan karttaan tuli myös merkittävä lisäys:

Sosiaaliohjaaja: voimavaroja on kuitenkin vähän enemmän, mitä siitä ajattelet?

Asiakas: Paitsi et minä oikeasti pystyisin lisäämään tuohon yhden, mikä vie.

Sosiaaliohjaaja: No lisää. [tauko 5 s] Ei tässä ole mitään suodatinta.

Asiakas: Ei, kun minä rupesin miettimään, että millä sanalla minä saan kaikki yhteen.

Jos mä panen noin.

Sosiaaliohjaaja: Aivan.

Asiakas: Kun periaatteessa tuohon nyt... Kaikki nuo, mitä liittyy tuohon, niin jos minä laitan niitä, niin niitä on 200.

Sosiaaliohjaaja: Se on kyllä ihan totta. Eli siihen liittyy paljon kaikkea, mikä vie voimavaroja?

Asiakas: Mm, ja se olisi isommalla nuolella.

Sosiaaliohjaaja: Se on kyllä ihan totta, se puuttui sieltä.

(prosessi 3)

4.2 Työvälineen rooli muutoksen tukemisessa

Yksilötasolla tehtävän sosiaalityön tavoitteena on tukea asiakkaita pärjäämään heidän elämänsä kuormittavien haasteiden kanssa ja selviämään niistä. Mitä asiakaslähtöisemmin sosiaalityössä pystytään toimimaan, sen todennäköisemmin työskentelyllä pystytään myös saavuttamaan kestäviä tuloksia. ECOMAP-työskentelyssä lähdetään liikkeelle tyhjältä paperista, johon asiakkaan haluamalla tavalla lähdetään hahmottamaan asiakkaan tilannetta. Aineistosta piirtyy monia teemoja asiakkaiden elämästä niin voimavaroina kuin niitä kuluttavinakin asioina. Esittelen seuraavassa ECOMAP-karttatyöskentelyssä asiakkaiden elämästä esiin nousseita teemoja. Olen huomionnut myös tekijöitä, joita asiakas ei itse ole karttaan tuottanut, mutta jotka ovat selkeästi aineistosta esiin nostettavissa. Karttatyöskentely avaa erinomaisella ja varsin asiakaslähtöisellä tavalla sosiaalityön auttamisen paikkoja ja sitä, millaista tukea aikuissosiaalityön asiakkaat itse kaipaavat. Prochaskan ja DiClementen muutosteoria (1983) kuvaa muutosprosessia alun haluttomuudesta uudenlaisen tiedostamisen, muutokseen valmistautumisen sekä konkreettisen muutosvaiheen kautta uuden käytännön pysyvyyteen. Tässä tutkimuksessa ECOMAP-työskentely paikantuu muutosteoriaan peilaten erityisesti uudenlaisen tiedostamisen vaiheeseen sekä muutokseen valmistautumiseen ja ensiaskeliin.

4.2.1 Ihmissuhteiden merkitys ja pärjääminen yhteiskunnassa

Ihmissuhteiden merkityksellisyys ja niihin liittyvät haasteet nousivat kaikilla asiakkailla esiin käsittäen niin sukulais- kuin muitakin ihmissuhteita. Aineiston perusteella puolella asiakkaista on omia, tunnustettuja lapsia. Jälkipolvesta oli erityinen huoli kahdella asiakkaalla. Myös kolmannen asiakkaan lasten tilanne oli äärimmäisen haasteellinen mutta asiakkaan elämänhallinta vaikutti rakentuneen vahvalle positiiviselle asenteelle ja päivästä toiseen selviämiseksi. Yksi asiakas toi puolestaan esiin tärkeänä isyydentunnistamisen toteutumisen. Erään asiakkaan osalta kipeänä asiana esiin nousi kaipuu parisuhteeseen ja perheeseen mutta epävarmuus omista voimavaroista kantaa riittävällä tavalla vastuuta unelman toteutuessa.

Yksinäisyys nousi aineistosta vahvasti esiin, ja myös elämänpiirin mahdollinen suppeus. Asiakkaat kaipasivat mahdollisen kumppanin lisäksi päihteettömiä ystäviä omasta päihdeongelmasta toipumisen tueksi, yhteisöjä, joihin kuulua ja sitä että joku kuuntelisi ja

kaipaisi. Yhdellä asiakkaista oli haasteita yksinhuoltajana löytää aikaa itselleen ja ystäväsuhteille. Karttatyöskentely herätteli ajatuksia siitä, mitä ympärillä on ja mihin asiakas ehkä pystyisi itse vaikuttamaan tai mistä voisi saada apua. Aineistosta kävi ilmi myös se, kuinka puolet asiakkaista kantoi vähintään jossain määrin huolta läheisistään. Monella asiakkaista oli toisaalta merkityksettömyyden ja riittämättömyyden kokemusta, mikä helposti näytti vaikuttavan mm. siihen, etteivät voimavarat riittäneet etenemiseen tai huolen pitämiseen itsestään ehkä edes hygieniankaan osalta. Mieleistä tekemistä saattoi olla myös varsin vaikea paikantaa.

Aineistosta piirtyi esiin huolta itsenäisestä pärjäämisestä ja elämänhallinnan haasteista sekä toisaalta häpeää ja syyllisyyttä pärjäämättömyydestä tai päihdekäytöstä. Myös vähäinen omanarvontunto nousi esiin. Voimavaroja veivät lähisuhteisiin liittyvät pettymykset, pelot tai huolet. Asiakkaat nostivat esiin myös puuttuvat mallit liittyen työntekoon tai kodin siistinä pitämiseen sekä oman perfektionismin lamauttavan vaikutuksen. Huoli yhteiskunnan ja maailman tilanteesta nousi myös esiin.

4.2.2 Näköalojen ja toivon haastajat ja mahdollistajat

Eri asteiset psyykkiset ongelmat tulivat esiin puolella asiakkaista, erityiset somaattiset terveyshaasteet yhdellä asiakkaalla. Myös ne asiakkaat, joilla sosiaali- ja terveystalvelujen yhteistyö ei noussut esiin, voisivat siitä todennäköisesti hyötyä. Aineistosta päätellen kolmella tutkimukseen osallistuneista asiakkaista on taustalla hyvin vakavaa traumatisoitumista. Yhdellä näistä asiakkaista vakavat historian kokemukset nousivat esiin, mutta asiat vaikuttivat olevan asiakkaalle normaalia arkea. Ongelmallinen tilanne riittämättömistä psykiatrian palveluista nousi esiin.

Neljällä asiakkaalla oli työikäisten sosiaalityön lisäksi myös lapsiperheiden sosiaalityön, lastensuojelun tai sijaishuollon palvelua. Eri asteisesti terveydenhuoltoon, mielenterveyspalveluihin, kuntouttavaan työtoimintaan, sosiaaliseen kuntoutukseen tai kolmannen sektorin toimijoihin liittyvää verkostoa oli kaikilla tutkimukseen osallistuneista asiakkaista. Aineistosta avautui näkymää asiakkaan rinnalla olemisen ja asioiden yhteistyötahoille sanoittamisen tärkeydestä, sekä luottamuksen merkityksestä. Koko ikänsä sosiaalityön asiakkaana ollut liikutui kuvatessaan luottamusta koskien sekä kolmannen sektorin yhteistyötä että sosiaalityötä:

Asiakas: mutta siellä mää törmäsin sitten (kadulla työtä tekevään henkilöön). Niin sitten me sovittiin erikseen näkemiset. Mä näin (asiakas nimeää kaksi työntekijää), ja sitten sitä kautta lähdettiin hoitamaan sosiaali- ja kaikkia, mitä nyt he hoitavat asioita ja auttavat. Ja kun mä näen ihmisen, näen, että mää saan sitä luottamusta tai sitä ymmärrystä [liikuttuu] ilman...

Sosiaalityöntekijä: Niin, luottamus ja ymmärrys, se kokemus syntyy aika nopeasti sinulle siitä?

*Asiakas: Semmoista... Sitä kautta olen oppinut luottamaan ihmiseen, et tällä hetkellä enää äidin ja sisaruksen lisäksi sosiaaliviranomaiset (--), ei ole muita.
(prosessi 9)*

Kohtaamisista näkyy kuulluksi tulemisen tärkeys, esimerkiksi erään prosessin alussa asiakkaan oli tärkeää saada kertoa päällimmäiset, iloiset uutiset eikä tallennuskaan enää jännittänyt yhtään. Sosiaalityön elementtinä kohtaaminen ja mahdollisuus tulla kuulluksi ja nähdyksi avaa asiakkaalle uskoa vastaavien kohtaamisien mahdollisuuteen myös muussa elämässä.

Kuten jo aiemmin totesin, päihdeongelma voimavaroja vievänä asiana nousi esiin puolella tutkimukseen osallistuneista asiakkaista. Päihdeasioita käsiteltäessä keskusteltiin myös siitä, kuinka päihdekäyttö voi antaa hetkellistä helpotusta paineisiin ja mahdollisuuden päästä samalle aaltopituudelle itseä vaikeammin päihdeongelmaisen kanssa ja auttamaan. Päihdeongelmat ovat aineiston perusteella kahdella asiakkaista johtaneet aiemmin rikolliseen toimintaan, tutkimushetkellä tämä oli ainakin pääosin jäänyt taakse. Yksi asiakas kertoi ensimmäisen vaiheen tapaamisessa, kuinka alkoholi antaa hänelle ”potkua” ja asiakas ja työntekijä lähtivät miettimään, mistä asiakas vastaavaa voisi saada, päihderiippuvuuden helpottamiseksi. Koska oma motivaatio on etenemisessä hyvin tärkeää, nimenomaan mieleisten asioiden paikantuminen on olennaista. Yksi paljon alkoholia ja tupakkaa käyttänyt asiakas kertoi toisessa vaiheessa lopettaneensa kaiken päihdekäytön, ja rahaa on säästynyt itselle mieleisiin asioihin.

Taloudellisen pärjäämisen ongelmat olivat läsnä kaikissa asiakasprosesseissa jollain tavalla, esiin nousi myös erilaisia keinoja pienellä budjetilla selviämisestä. Kahdella asiakkaista velkojen tai ulosoton toivottomuudesta johtuvalla ahdingolla on ollut lamauttava vaikutus tulevaisuuden suunnitteluun, alla olevassa esimerkissä tilanne oli onneksi jo helpottamaan päin, samoin kuin päihdeongelma.

Sosiaalityöntekijä: Se, mikä tuosta säästyy, alkoholista ja tupakasta, niin se ei ole ihan pieniä summia kuitenkaan pidemmän päälle.

Asiakas: Niin iso summa, että silläkin jo elää.

Sosiaalityöntekijä: Jollakin tavalla tästä päätöksestä, mistä viimeksi puhuttiin, niin siihen on tullut tämmöistä pientä helpotusta tällä sinun omalla toiminnalla. - -

Asiakas: - - pärjätä noitten laskujen kanssa sillai, että justiin, että maksaa ne laskut. Vaikka mitä tulee, niin maksaa sitten ne pois.

Sosiaalityöntekijä: Että laskut aina ensimmäisenä.

Asiakas: Niin. Niin justiin, että ei niistä mitään enää. Mullahan oli hirveä kierre silloin yhteen aikaan, perintöverot ja, eikun perintätoimiston, mitä ne... Koko ajan tuli laskua sieltä ja... Mua vähän siinä huijattiinkin, mutta olin niin sekaisin, että en itse pystynyt seuraamaan niitä juttuja ollenkaan. Maksoin vaan kiltisti kaikki, mitä tuli.

Sosiaalityöntekijä: Nyt kun sinulla kaikki menee automaattisesti siitä eläkkeestä ulosoton kautta, niin on selkeämpi.

Asiakas: Joo, niin on. Joo, se on toiminut ihan hyvin ja hyvällä systeemillä on sekin jo, ettei se ole enää niin iso summa, mikä siinä on ollut, että se on pienentynyt jo paljon. Että sillai olen päässyt vähän niinku eroon niistä.

(prosessi 6)

Voimavaroiksi karttatyöskentelyllä paikantui merkityksellisten ihmissuhteiden ohella myös erilaiset harrastukset. Musiikki ja elokuvat nousivat vertaistukena ja toisaalta apuna unohtamaan hetkeksi oma, vaikea tilanne. Luovat ja toisaalta luontoon liittyvät harrastukset painottuivat, samoin lemmikkieläinten tärkeys. Voimavarana nähtiin myös viranomais- ja palveluverkosto. Eräällä sijaishuollon asiakkaana olevalla vanhemmalla palvelujen vastaanottamista oli helpottanut merkittäväällä tavalla se, ettei hänen tarvinnut enää salailla asioita. Henkilökohtaisista taidoista ja ominaisuuksista nousivat esiin sosiaaliset taidot kuten verkostossa olemisen, sanoittamisen ja puhumisen taidot ja ihmistuntemus sekä huumori, kilpailuhenkisyys ja rutiinien ylläpito. Myös elämäkokemuksen tuoma ymmärrys ja luonteen lujuus tai sitkeys nousivat esiin, tähän liittyen esimerkiksi se, kuinka yksi asiakas on ollut kolme vuotta ilman kovia huumeita. Vaikeus tunnistaa omia voimavarojaan nähtiin haasteena. Kaksi asiakasta näki heillä diagnosoidun ADHD:n sekä voimavaroja antavana että vievänä asiana.

Työskentely avasi kaikilla asiakkailta näkymää unelmiin ja tahtotila pärjätä oli ilmeinen. Unelmina aineistosta paikantui mieleinen, itsenäinen asunto, parisuhde ja perhe, ihmissuhteiden vahvistuminen ja omien yhteisöjen löytyminen, työllisyyspalveluissa eteneminen, mieleisen tekemisen löytyminen tai mahdollistuminen, psykiatrisen hoitosuhteen saaminen, se että jotkut asiat siirtyvät historiaan, taloudenhallinnan vahvistuminen, läheisten tilanteiden parantuminen ja päihdekäytöstä irti pääseminen tai sen hallintaan saaminen. Pienin askelin eteneminen korostui, ettei tarvitsisi pettyä, ja se että omat voimavarat paikantuisivat. Eräs miespuolinen, sosiaalipalvelujen (”ellei valtion”) asiakkaana koko ikänsä ollut asiakas toi vahvasti esiin unelmiinsa mm. tavis-elämän, ajokortin, koiran, kokemusasiantuntijuuden, terapiaan pääsemisen ja isyydentunnistuksen saamisen mahdollisesta omasta jälkipolvesta. Asiakas oli palvelujen tukemana ja luottamuksen vähittäin rakennuttua sekä sitkeydellään saanut omaa elämäänsä hallintaan ja unelmat piirtyivät työskentelystä esiin aidosti saavutettavina, vaikka työtä niiden eteen vielä onkin tehtävänä.

5 Työvälineen arviointi ja kehittämistarpeet

Tässä kappaleessa käyn aineistolähtöisesti läpi ECOMAP-työskentelymenetelmän hyödynnettävyyttä aikuissosiaalityössä sekä sitä, minkälaisia vaikutuksia työvälineen käytöllä aineiston perusteella on vuorovaikutukseen ja työskentelyn tavoitteellisuuteen.

5.1 Toimivuus ja käytettävyys asiakastyössä

Kenelläkään työntekijöistä ei ollut ennen tutkimusta kokemusta ECOMAP-voimavaratyöskentelystä. Osa työntekijöistä harjoitteli mallin käyttöä ennen aineistonkeruuta tekemällä oman voimavarakartan tai oli harjoitellut työskentelyä jokusen muun asiakkaansa kanssa. Yhdessä aineistossa työntekijä oli ilmeisen jännittynyt siitä, osaako hän toimia tutkimuksellisesti oikein. Välineinä kartan tekemiseen tarvitaan yksinkertaisimmillaan paperi ja kynä. Mahdollista on myös hyödyntää esim. eri värejä. Kartan teki asiakas seitsemässä prosessissa ja työntekijä kahdessa prosessissa, yhden asiakkaan osalta kartan teki

tapaamisessa mukana ollut opiskelija. Ainakin yhdessä prosessissa on ollut ajankäytöllisesti ilmeisen järkevää, että työntekijä teki kartan. Voimavaroista aloittaminen vaikuttaa aineiston perusteella suositulta ja myös toimivalta vaihtoehdolta.

Ensimmäisen vaiheen aineistoista huokuu se, kuinka työskentely lähtee viemään, asiakas ja työntekijä ovat tiiviisti asian äärellä työskentelyn ajan. Työntekijä tukee asiakasta löytämään olennaiset teemat, avaa erilaisia näkökulmia, esimerkiksi kuinka jakamalla kokonaisuuksia osiin haasteet saattoivat tulla helpommin hahmotettavaksi ja näin ratkaistavaksi. Yksi asiakas esimerkiksi totesi, että toinen lapsista ei oikeastaan kulutakaan voimavaroja. Kyseisen asiakkaan pohdinta jatkui toisen lapsen ja hänen perheensä osalta, ja vaiheessa kaksi asiakas oli löytänyt keinoja pärjätä kohtaamisissaan lapsiperhetilanteissa paremmin rajaamalla vierailujaan lähinnä erilaiseen ulkoiluun. Työntekijöiden asiakkailleen antama positiivinen palaute tulee vahvasti esiin aineistosta: asiakkaat saivat positiivista palautetta kaikissa kymmenessä prosessissa, neljässä varsin paljon.

Se, miten asiat kartalle alkavat hahmottua, avaa asiakkaan suhdetta asioihin ja toimii peilinä asiakkaalle omasta tilanteestaan. Karttatyöskentely vaikutti tukevan myös herkkien asioiden käsittelyä. Joillekin asioille paikan löytyminen kartalta saattoi ottaa aikaa ja syntyi käsitys, että osa kartalle avatusta olisi hyvinkin jäänyt sanomatta ääneen mutta paperille omantahtisesti asian laittaminen onnistui. Karttatyöskentely tavallaan asiakastahdisti tekemistä. Herkkiin asioihin vaikutti kartan avulla olevan myös helppo hienovaraisesti palata esimerkiksi miettimällä asian suhdetta toisiin asioihin. Karttatyöskentely toimi näin varsin asiakaslähtöisenä puheeksi ottamisen välineenä, jossa tekstin koko, sijoittuminen ja suhteet toisiinsa konkretisoivat asiakkaan tilannetta. Seuraavassa esimerkissä asiakas ja työntekijä keskustelevalle työskentelyn annista:

Asiakas: Sitten kun mä en osaa itte puhua... Se kun on semmonen kans yks juttu, että mä en pysty sanoon taikka jotain puhuu siitä, jotakin asiaa. Koska jos mä mietin täällä yksinäni koko ajan jotain juttua, niin ne rupee pyöriin päässä sitten, jotku asiat.

Sosiaalityöntekijä: Nimenomaan. Ja sit myöskin tää kartta on ollu must semmonen väline, että vaikka silloin kun me tavattiin sun luona, niin tässä tän kartan myötä me päästiin puhumaan semmoisista jutuista, mitä mä en ois ikinä ite ymmärtäny ees ottaa puheeks tai kysyä. Että tää on ollu tosi hyvä tapa, et päästään keskustelemaan semmosista sulle tärkeistä asioista. Ja sä saat ite määritellä, et mitkä on sulle niitä tärkeitä ja oleellisia asioita. Eikä että mä kysyisin sulta vaan aina kysymyksiä. Ja nehän voi olla ihan epäoleellisia sun tilanteessa ne kysymykset. Niin musta tää on silleenkin ollu hyvä.

Asiakas: Joo, kyllä.

(prosessi 6)

Kysymyksillä menneisyydessä tai tulevaisuudessa olevista asioista työntekijät saivat piirtymään esiin toiveita tai nykytilanteessa vaikuttavia menneisyyden asioita tai ihmissuhteita. Uusia näkymiä avaavaksi kysymykseksi paikantui myös se, mihin suuntaan asiat ovat menossa tai mitä pitäisi tapahtua, että joku asia vahvistuisi tai pienenisi tai menisi kauemmas. Kartta voi avata myös sitä, mitä asiakkaan elämästä puuttuu.

Lähes kaikista aineistoista nousi maininta siitä, että karttaan tullaan palaamaan myöhemmin, liki kaikki työntekijät myös toivat esiin, kuinka aikovat hyödyntää työkalua myös muiden asiakkaiden kanssa, joku esimerkiksi kaikissa palvelutarpeen arvioissa erityisesti nuorten kanssa. Työväline nähtiin hyödyllisenä asiakkaan tilanteen kokonaiskuvan ja asioiden suhteiden avautumisessa. Työskentelytapaa nähtiin mahdollisena hyödyntää myös esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmissä, joiden jälkeen työskentelyä voisi jatkaa yksilöajalla. Toisaalta aineiston perusteella asiakkaan ja työntekijän yhteinen prosessi näyttäytyy hyvin tärkeänä. Yksi työntekijä totesi työvälineen mahdollistavan asiakkaalle välimatkan ottamista tilanteeseensa, subjektin siirtoa samoin kuin taideterapiatyöskentelyssä. Hyöty karttatyöskentelystä tiivistyy seuraavassa lainauksessa asiakkaan ja työntekijän välisestä keskustelusta:

Asiakas: Sun aivot käy.

Sosiaaliohjaaja: Niin käy, koska tämä oli niin hyvä juttu. Mun täytyy raksuttaa, että pääsen jyvälle tästä.

(Prosessi 3)

Tutkimukseen mukaan on varmasti valikoitunut nimenomaan sellaisia asiakkaita, joille työskentelytapa työntekijän arvion mukaan oletettavasti sopii. Kaikille asiakkaille ECOMAP ei sovi ja riippuu toki paljon myös ajoituksesta. Työkalun käytön ja oikea-aikaisuuden arviointi on osa työntekijöiden ammattitaitoa. Eräs työntekijä totesi menetelmän ”naurettavan yksinkertaiseksi”, mikä kertoo mielestäni jotain olennaista ECOMAP-menetelmän käytettävyydestä työvälineenä.

5.2 Miten asiakastyön vuorovaikutus ja tavoitteellisuus muuttuivat?

Kahdessa prosessissa ECOMAP-työskentely vaikutti nostavan erityisellä tavalla asiakkaille itselleen esiin työelämäpalveluihin orientoitumisen ajankohtaisuutta. Toisessa näistä asiakkuus oli jatkunut jo vuosia, ja työntekijä oli suunnitellut asiakkuuden päättämistä. Työskentelyn kautta avautui erityinen näkymä työllisyyspalveluihin siirtymisen ajankohtaisuudesta, ja perusteet jatkotyöskentelylle.

Asiakas: Kyllä olen sitä miettinyt, että jos pääsisin siihen velkasaneeraukseen, niin kyllä... Sitten kun toi lapsikin kasvaa, minun on oikeasti pakko päästä vielä johonkin töihin. Sekoan oikeasti sen jälkeen, jos mulla ei ole mitään muuta. Koska olen kuitenkin töitä tottunut tekemään. Niin sitä en tiedä, että mitä se työ tulee olemaan. Minuahan ei enää oikeasti kiinnosta nuo tehtävät (joihin ammattitaito on, joku ehkä vähän). Mutta jotain muuta. En tiedä mitä se on.

Sosiaaliohjaaja: Minulla on siihen ajatuksia. Että ei tarvitse sitä nyt vielä murehtia, koska omavalmentajalla on kyllä väylät sitten siihen juttuun, kun päästään siihen.
(prosessi 2)

Kartta auttoi kyseistä asiakasta jäsentämään hyvin sekavalta tuntuvaa elämäntilannettaan ja toisessa tapaamisessa asiakas oli jo edennyt itselle tärkeissä asioissa hankkimalla retkeilyvälineen ja viettämällä aikaa kavereiden ja sisarustensa kanssa enemmän kuin aiemmin. Myös lapsen hoitoon jättäminen toiselle vanhemmalle vaikutti helpottaneen.

ECOMAP-työskentely tekee näkyväksi myös työntekijän roolia ja työskentelyn vuorovaikutuksessa rakentuvaa etenemisen oikea-aikaisuutta. Esimerkiksi yleisen työllisyystilanteen ollessa haastava yhteistyö työllisyyspalveluiden suuntaan on tärkeää, jotta hyviä ratkaisuja löytyy. On myös tärkeää pystyä varmistamaan tuki asiakkaalle niin, että vaikeasta työllistymisnäköymästä huolimatta voimavarat eivät lopu. Erilaiset yhteisölliset, merkityksellisyttä tukevat, leimaamattomat rakenteet ja palvelut voivat olla tässä tärkeänä tukena. Olennaista on, että asiakkaan on helppo hahmottaa mahdollisuuksia ja kuulostella niiden sopivuutta itselle. Orientoituminen vieraaseen toimintaan helposti jää, jos voimavarat ovat vielä melko vähäiset, sitoutuminen arveluttaa eikä ihan pysty hahmottamaan, mistä on kysymys.

Eräälle asiakas-työntekijäparille kartta avasi puolen vuoden päihde- ja talousasioiden kanssa työskentelyn tuloksellisuuden ja työyhteisön merkityksellisyyden sekä sen, kuinka nyt olisikin itse asiassa juuri oikea aika työelämään palaamiseen orientoitumiseen:

Asiakas: Mutta tosiaan tänne kaipaisi nyt semmoisen jonkun asian, mikä olisi niinkuin... Kun nythän, kyllä se on aika iso aukko kuitenkin, että ei ole sitä työyhteisöä, työtä.

Sosiaalityöntekijä: Niinpä.

Asiakas: Niin se vois olla se, mikä täällä jossain vaiheessa olisi hyvä olla.

Sosiaalityöntekijä: Niin. Ja kun sinäkin olet kuitenkin ollut työelämässä pitkään ja olet ollut vahvasti asiantuntijaroolissa ja siinä on ollut se yhteisö ympärillä, niin on se, se on aika pitkä pätkä...

Asiakas: On.

(prosessi 8)

Asiaan palattiin heti toisen vaiheen alussa:

Sosiaalityöntekijä: Mitä ajatuksia sinulla nyt ihan sillai yleisesti tulee, kun katsot että mitä viimeksi kirjasit?

Asiakas: Ei nyt näihin oikeastaan varmaan mitään sillai lisättävää nyt ainakaan mielessä. Mutta - - kyllähän tässä nyt alkaa nousemaan aika keskeiseksi se työelämä.

(prosessi 8)

Erään asiakkaan psyykkisen toimintakyvyn haasteet ja asiakkaan omaehtoiset toimet vointinsa parantamiseksi piirtyivät työskentelyn avulla esiin, samoin avautui se, kuinka talousongelmat suhteessa psyykkiseen vointiin ovat kuitenkin siedettävällä tasolla suurista vaikeuksista huolimatta. Työntekijä oli työskennellyt asiakkaan kanssa hyvin paljon ja kartta auttoi näkemään, kuinka on tehty oikeita asioita ja ollaan menossa oikeaan suuntaan. Työntekijä oli aiemmin miettinyt, onko sosiaaliohjauksen palvelulla enää mitään annettavaa asiakkaalle. Alla sähköposti työntekijältä:

"kun musta on itsestä tuntunut siltä, että mulla ei ole enää mitään annettavaa ajattelin, että jos Ecomapista vielä jotain nousisi. Ja nousihan sieltä. Vaikka näitä ihan samoja juttuja on jumpattu jo moneen kertaan, silti tässä on joku juttu mikä on erilainen. Mulla on sellainen ajatus, että kun asiakas itse ne asiat tuonne kartalle laittaa, ne tulee jotenkin eri tavalla merkityksellisiksi."

Yhdessä prosessissa asiakkaan haaveena ainakin jossain määrin paikantui itsenäistyminen omaan kotiin, toisessa taas muutto asumaan yksin tuotti pelkoa pärjäämisestä. Pärjäämishuolen ja avunpyytämisen vaikeuden sanoittaminen auttoi työntekijää paikantamaan auttamisen keinoja. Kyseinen asiakas totesi itse karttatyöskentelyn jälkeen, kuinka on helpompi ymmärtää itseään, kun näkee asiat paperilla. Samaa totesi myös toinen asiakas omasta kartastaan, kuinka esiin nousseet asiat auttoivat käsittelemään ja hahmottamaan omaa tilannetta.

Useammassa kartassa voimavaroja piirtyi lopulta aika paljon. Eräs asiakas totesi, kuinka yleensä tulee mietittyä huonosti olevia asioita mutta sai näin myönteisille näkyvyyttä ja on niihin osannut kiinnittää huomiota. Kyseisen asiakkaan työntekijä totesi, kuinka kartta auttoi saamaan välimatkaa asioihin, ja he pääsivät asiakkaansa kanssa puhumaan asioista, jotka eivät varmasti olisi muutoin tulleet puheeksi. Eräs asiakas totesi työskentelyn lomassa, että ”tässähän tulee traumoja käsiteltyä” ja kertoo, että on puhunut paljon asioita mitä on ollut mielessä varmaan aiemminkin mutta ei ole tullut sanottua, ja että kavereiden kanssa tällaisiin syviin keskusteluihin ei voi mennä. Kun sosiaalityöntekijä totesi asiakkaalle, että on tullut paljon enemmän asioita, asiakas vahvisti: ”On, on, on.” Myöhemmin kyseinen asiakas oli kertonut työntekijälleen kartan auttaneen prosessoimaan ja työstämään, ymmärtämään sosiaalityötä ja kuinka hän on alkanut hahmottaa omaa elämäänsä, sitä kuinka yksin on asioidensa kanssa, miten on mennyt eteenpäin ja mitä asioita voisi jatkossa lähteä edistämään.

Toisessa vaiheessa paikantui muutoksena mm. se, kuinka eräs asiakas oli rohkaistunut ottamaan sosiaalisen median kautta kontaktia uuteen ihmiseen ja menestyksekkäästi tapaamaan häntä, tapaamisille oli tiedossa myös jatkoa. Toinen asiakas oli hankkinut kulkuvälineen, jonka avulla riippuvuus muiden avusta vähenee ja mahdollisuudet päästä haluamiinsa paikkoihin lisääntyivät merkittävästi. Kolmas taas oli toteuttanut pitkäaikaisen vapaa-ajan tuunausunelmansa. Yksi asiakas totesi miettineensä sitä, mitkä asiat ovat hänelle läheisiä ja tuhlako aikaansa johonkin turhaan, kartta oli jäsennellyt ajatuksia ja asiakas totesi pystyvänsä katsoman asioita vähän eri tavoin kuin aiemmin.

6 Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset

Tutkimuksen aineisto on pieni mutta avaa hyvin tavoitteellisessa työskentelyssä olevien aikuissosiaalityön asiakkaiden elämäntilanteita ja moninaisia, hyvin syvälle ulottuvia ongelmia. Aineisto avaa myös aikuissosiaalityön sisältöä ja tekemistä. Sosiaalityön vaihtelevissa asiakastilanteissa valmiita ratkaisuja ei ole ja asiakaslähtöisyys on ensiarvoisen tärkeää toimivien ratkaisujen löytymiseksi. ECOMAP-karttatyöskentely on aineiston perusteella antoisa tapa hahmottaa asiakkaan tilannetta niin asiakkaalle itselleen kuin työntekijällekkin. Tekeminen on visuaalisesti vapaata ja asiakastahtista. Yhteinen prosessi on merkityksellinen ja auttaa näkemään ehkä hyvin sekavaltakin tuntuva elämäntilanteen

kokonaisuutta, tapahtuneita muutoksia ja toisaalta tulevaisuuden pieniä ja isojakin mahdollisuuksia.

Päihdeongelmien ja taloudellisten haasteiden kanssa kamppailu nousi monen kohdalla esiin. Työskentely nosti erityisellä tavalla esiin myös hyviä asioita, jotka helposti jäivät vaikeiden asioiden varjoon. Työskentelyissä paikantui unelmia ja tärkeitä asioita, mm. harrastukset, luonto ja lemmikkieläimet. Esiin nousi niin ikään asioita, joihin muutoin ei olisi välttämättä ollenkaan tullut kiinnitettyä huomiota. ECOMAP-työskentely auttoi myös herkkien asioiden käsittelyssä. Niin perheen sisäisten kuin muidenkin ihmissuhteiden merkitys nousi vahvasti esiin, ja toisaalta yksinäisyys, yhteisöjen puute ja kokemus omasta riittämättömyydestä tai merkityksettömyydestä.

Aineisto avasi asiakkaiden halua pärjätä ja olla tarpeellisia, ja tähän pystymättömyys esimerkiksi päihdeongelman vuoksi herätti häpeää ja syyllisyyttä. Asiakkailla oli haasteita turvallisten ja toimivien rajojen asettamisessa. Osalla asiakkaista oli hyvinkin laajoja palveluverkostoja, joissa toimimisesta ja pärjäämisestä nousi sekä hyviä että huonoja kokemuksia. Luottamussuhde sosiaalityön palvelun omatyöntekijään voi olla erityisen merkittävä tilanteissa, joissa omat voimat ja luottamus laajemmin avun saamiseen on vähissä. Psykiatristen palvelujen riittämättömyys nousi myös esiin.

ECOMAP-työskentelyssä ollaan avoimesti asiakkaan asian äärellä ilman valmiita rakenteita. Asiat avautuvat asiakkaan tavalla, minkä jälkeen ne voi tarvittaessa siirtää esimerkiksi palvelutarpeen arvioon tai asiakassuunnitelmaan. Asiakkaan tilanne vaikuttaa menetelmän hyödynnettävyyteen ja on työntekijän ammattitaitoa valita sopiva väline soveliaain osin ja asiakaslähtöisellä aikataulutuksella. Sosiaalityöhön vakiintuneiden arvioiden ja suunnitelmien rakenteilla on oma tärkeä paikkansa. Näiden rinnalla ECOMAP voi olla hyödyllinen työmenetelmä esimerkiksi tilanteisiin, joissa asiakkaan tilanne ei ihan avaudu ja joku punainen lanka on vielä löytymättä. Menetelmä voi avata myös näkymää avun antamisen mahdollisuuksiin ja toimia asiakkaan tilanteen varmistajana myös palvelua päätettäessä.

Palaute ECOMAP-työskentelystä niin asiakkailta kuin työntekijöiltäkin oli kauttaaltaan positiivista. ECOMAP-menetelmää kuvailtiin myös työvälineenä helpoksi. Mikäli asiakas tekee kartan tapaamisella itse, nuolten paksuudet ja suunnat tai asioiden sijoittelut voivat erityisellä tavalla avata asioita, joita muuten ei välttämättä tulisi näkyväksi. Työskentely onnistuu myös niin, että työntekijä tekee kartan. Työskentely muotoutuu helposti varsin intensiiviseksi ja ehkä asiakasvetoiseksi hetkeksi, jossa työntekijällä on mahdollisuus hahmottaa asiakkaan tilannetta juuri hänen tavallaan ja esittää tarkentavia kysymyksiä. Työskentely ei sovi akuuttiin vaiheeseen ja yhteiselle tekemiselle pitää olla varattuna rauhallinen aika. Yhteinen tekeminen ja asian äärellä oleminen näyttäytyi tärkeänä. Työskentely voi monin tavoin mahdollistaa osallisuutta niin kokemuksena kuin toimintana (ks. kuva 1, s. 9), mm. pystyvyyttä, merkityksellisyyttä, jaettua tiedonmuodostusta, nähdyksi tulemistä ja yhteistä arvon muodostamista.

Sosiaalityön käytäntöjen tutkiminen on tärkeää, näin sosiaalityön mahdollisuudet antaa panoksensa yhteiskunnalliseen kehittämiseen niin yksilö- kuin yleisemmälläkin tasolla lisääntyvät. Tutkimuksella on tärkeää tehdä sosiaalityötä ja sen toimivia ja mahdollisesti toimimattomiakin käytäntöjä näkyväksi. Sosiaalityön asiakkaat ovat todennäköisesti usein myös monien muiden palvelujen piirissä, joten sosiaalityötä tutkimalla avautuu näkymää myös näihin. Kun tutkimus on osana käytännön sosiaalityötä, tutkimustulokset voivat tavoittaa työntekijöitä erityisellä tavalla ja hyväksi havaittujen asioiden siirtyminen käytäntöön helpottuu. Käytäntötutkimusten myötä helpottuu myös aiemman tutkimustiedon tuominen sosiaalityön arkeen.

Näen käytäntötutkimuksissa olennaisena työyhteisöjen mukaan saamisen ja yhteisen tekemisen. Tässä tutkimuksessa tämä tavoite toteutui vain osittain. Työntekijöiden ohella on yhtä lailla tärkeää saada myös asiakkaat mukaan käytäntötutkimuksiin ja näin lisättyä asiakkaiden osallistumis- ja vaikutuskanavia. Tutkimuskäytännöt on tärkeää saada rakennettua niin, että tutkimusten tieteellinen laatu on hyvä ja tulosten kytkeminen laajempaan tietovarantoon mahdollistuu.

Sosiaalityössä vuorovaikutuksen ja kohtaamisen onnistumisen merkitys on ensiarvoista, sillä tavoitteena on yhdessä hahmottaa jotain, mitä asiakas ei yksin ole pystynyt hahmottamaan tai tarvitsee tukea asioissaan etenemisessä. On osattava asettua asiakkaan asemaan ja rinnalle niin, että asiakas pystyy tuottamaan tietoa tilanteestaan ja työntekijä sen myötä auttamaan. Sosiaalityössä työskentely on rinnalla kulkemista, ratkaisujen etsimistä ja käytännön apua asiakkaan lähtökohdista käsin. Lähtökohtien paikantuminen on keskeinen osa työtä, jotta apu voi kohdentua oikein. Kuten aineistostakin nousee esiin, sosiaalityö on tukena mm. monille psykiatrasta hoitoa tarvitseville, jotta asiakas jaksaisi odottaa terapiaan pääsyä ja vahvistaa voimavarojaan siihen.

Tässä tutkimuksessa avautui näkymää sosiaalityön ammattilaisen omalla persoonallaan työskentelyyn ja syntyvään vuorovaikutukseen. Kun tärkeänä työvälineenä on oma persoonallinen tapa toimia, tutkimukseen osallistuminen ei ole välttämättä helppoa. Tämä näkyi myös tämän tutkimuksen aineistonkeruussa. Ymmärrän osallistumiskynnyksen korkeuden erittäin hyvin: olen itsekkin ollut tutkimuksen kohteena vastaavalla tavalla ja kyseisillä tutkijoilla voisi varmasti olla työhöni paljon annettavaa, mikä ei kuitenkaan ole mahdollista. Tutkimukset voivat nostaa esiin omasta työotteesta myös vaikeita ja hävettäviä asioita, ja vaikka kuinka aineisto olisi anonymisoitu, se voisi vaikuttaa silti työntekijän omaan itsetuntoon ikävällä tavalla ja aivan turhaan. Kuten sanonta kuuluu, tekeväälle sattuu ja osallistuminen tutkimuksiin on äärimmäisen arvokasta. Vaikka tutkimuksellisen arvon hyvin ymmärtäisikin, oman persoonallisen työnteon tavan tutkiminen ainakaan ilman että itse siitä hyötyy ei ole välttämättä erityisen mielekästä. Miten tätä voisi kehittää ja mikä on eettistä? Entä löytyisikö muilta aloilta käytäntöjä, joita voisimme hyödyntää myös sosiaalityössä? Puheterapeutit esimerkiksi hyödyntävät logopedian alalla tehtävistä menetelmien vaikuttavuustutkimuksista saatavaa tietoa suoraan oman työnsä kehittämisessä.

Aineiston rikkaus osoittaa ECOMAP-työskentelyvälineen toimivuuden ja sitä voi suositella aikuissosiaalityöhön kuten varmastikin myös muuhun sosiaalityöhön työvälineeksi, aina toki asiakkaan tilanteen ja työntekijän arvion mukaisesti. Työmenetelmän vaikuttavuutta olisi kiinnostavaa testata myös esimerkiksi vuoden, parin aikajänteellä. Sosiaalityön kehittämisen osalta kannatan perinteisen tieteellisen tutkimuksen rinnalle vahvaan yhteistyöhön asiakas-, työntekijä- ja työyhteisölähtöistä käytäntötutkimusta. Näen tärkeänä myös yhteisöllisyyttä ja omanarvontuntoa vahvistavien, stigmoja purkavien rakenteiden, toimintojen ja palvelujen kehittämisen.

Yhdysvalloissa yliopistot ovat ongelmissa elitistisen maineensa vuoksi ja politiikka sulkee rahavirtoja. Tampereen yliopiston hallintotieteen professori Jari Stenvall totesi Rovaniemellä järjestetyillä sosiaalityön tutkimuksen päivillä (Stenvall 2025), kuinka väestön luottamus palveluihin on tippunut dramaattisesti viimeisen kahden vuoden sisällä ja kuinka luottamuksen varmistaminen on sosiaali- ja terveyspalvelujen kohtalonkysymys: ellei luottamusta ole, palveluista ei myöskään olla valmiita maksamaan. Vahvasti käytäntöön kytkeytyvä, asiakkaat ja työntekijät mukaan ottava tutkimus ja kehittäminen on omiaan tukemaan yhteistyötä ja estämään polarisoitumista. Myös sosiaalityön julkisuustyö on tärkeää. Visio tulevaisuuteen – rakenteellisen sosiaalityön kehittämisessä onnistuminen ja näin yhteiskuntarauhan vahvistaminen voisi olla tulevaisuudessa Suomelle jopa kestävän kehityksen vientituote epävakaa maailmantilanteessa.

Lähteet

- Aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuus – AIKUMETOD. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto.
<https://www.chydenius.fi/fi/hankkeet/aikuissosiaalityon-menetelmien-vaikuttavuus-aikumetod>. Luettu 17.6.2025.
- AISAPA-tutkimushanke. Tampereen yliopisto. [AISAPA -tutkimushankkeen politiikkasuositukset julkaistu | MARGI-tutkimusryhmä | Tampereen korkeakouluyhteisö](#) Luettu 26.1.2025.
- Hekkala, Marja & Makkonen, Iida & Saraketo, Katja (2023) Osallisuustyön osaaminen kynnyskettömässä päihde- ja asunnottomuustyössä. Teoksessa Raitakari, Suvi & Harrikari, Timo & Hekkala, Marja & Kivipelto, Minna (2023) (toim.) Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2023. SoPhi, Jyväskylän yliopisto. [Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa :: JYX](#). Luettu 5.8.2025.
- Hekkala, Marja 2025 (käsikirjoitus) Kohti tunnustavaa sosiaaliturvaa. Aikuissosiaalityön toimijuus Osallistavan sosiaaliturvan kokeilussa. Väitösmongrafian käsikirjoitus.
- Hekkala, Marja & Makkonen, Iida & Saraketo, Katja & Saarinen, Sanna & Isola, Anna-Maria (2025). Social inclusion work: power, agency and knowledge-making praxis. Critical and Radical Social Work. [crsw-article-10.1332-20498608Y2025D000000082.pdf](#) Luettu 5.8.2025.
- Heinonen, Tuula & Spearman, Len (2001) Social work practice. Problem solving and beyond. Toronto: Irwin Publishing.
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Luettu 26.1.2025.
- Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.) (2022) Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

- Juhila, Kirsi & Raitakari, Suvi (2024) Etsityt, löydetty, kohdatut: saavutettavuus vaikuttavan sosiaalityön kynnyskysymys. *Tutkiva sosiaalityö, 2024*, 19. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/565ee118-75a4-11ef-a316-00155d64030a>
- Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Luettu 30.1.2025.
- Kananoja, Aulikki. Vaikuttavuuden arviointi – kompassi tulevaisuuteen. Talentia-lehti 12.5.2025. <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/vaikuttavuuden-arviointi-kompassi-tulevaisuuteen/> Luettu 3.6.2025. (tarkista painopaikka)
- Karjalainen, Pekka & Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (2019) Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuusselvitys. Sosiaali- ja terveysministerion raportteja ja muistioita 2019: 41. Sosiaali ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 30.1.2025.
- Kuula Arja. Toimintatutkimus. Luku 5.4. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 24.1.2025.
- Kuusisto, Katja & Ekqvist, Eeva (2016) Aikuissosiaalityön asiakkaiden kokemus asiakkuuden vaikutuksesta elämäntilanteen muutokseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):6, 655-669.
- Matthies, Aila-Leena & Svenlin Anu-Riina & Turtiainen Kati (toim.) (2021) Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus.
- Mönkkönen, Kaarina & Tapani, Annukka & Kokkonen, Tapani (2023). Arvoa ja arvottomuutta. Arvokkuuden ja merkityksellisyyden kokemukset hyvän elämän perustana. Gaudeamus.
- Niemi, Mia & Rossi, Eeva & Kinni, Riitta-Liisa (2025). Siirtymä sosiaalityöntekijästä tutkijaksi – Yhteistoiminnallinen autoetnografia sosiaalityön tutkijan ammatti-identiteetin rakentumisesta. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 33(2), 151–168. <https://doi.org/10.30668/janus.145589>
- Prochaska, James O. & DiClemente, Carlo (1983). *The Stages of Change (Prochaska & DiClemente) – Social Work Tech*. Luettu 6.2.2025.

- Puuronen, A. (SULAVA) Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla. Innokylä <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/sulava-sosiaalihuollon-laatu-ja-vaikuttavuus-pirkanmaalla-kanta-hameessa-ja-etela> (Luettu 24.1.2025)
- Ranta, Johanna (2020) Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa. Tutkimus institutionaalisesta vuorovaikutuksesta. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopiston väitöskirjat 279. Tampere: PunaMusta Oy – Yliopistopaino.
- Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (2016) Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Unigrafia.
- Saurama, Erja (2016) Sosiaalityön käytäntötutkimus ja pragmatismi. Teoksessa Satka, Mirja & Julkunen, Ilse & Kääriäinen, Aino & Poikela, Ritva & Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) (2016) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris -instituutti ja Mathilda Wrede -institutet. Unigrafia.
- Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos; Leino-Holm, Minka & Junno, Seija & Pekkarinen Anna (2025) Aikuissosiaalityön työnsisältöjen konkretisointi -selvitys (2025). <file:///C:/Users/Hanna/Downloads/Aikuissosiaality%C3%B6n%20ty%C3%B6nsis%C3%A4lt%C3%B6jen%20konkretisointi%20-selvitys%202025.pdf> (Luettu 28.1.2025)
- SULAVA-hanke. [SULAVA | Pikassos](#), Luettu 24.1.2025
- Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2024. Sosiaalihoitolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriö 2023:13. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165650/STM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 24.1.2025.
- Svenlin, Anu-Riina & Matthies Aila-Leena & Turtiainen Kati (2021) Johdanto: Aikuissosiaalityö ja Kaimar-teoria sen tietopohjan jäsentäjänä. Teoksessa Matthies, Aila-Leena & Svenlin Anu-Riina & Turtiainen Kati (toim.) (2021) Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus.
- Stenvall, Jari (2025) Onko kukaan ollut Sote-uudistuksessa rohkea. Puheenvuoro Lapin yliopistossa Rovaniemellä 16.5.2025 järjestetyillä Sosiaalityön tutkimuksen päivillä. Sosiaalityön tutkimuksen seura.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sokra>. Luettu 26.1.2025.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>. Luettu 6.2.2025.
- Vanjusov, Heidi (2022) Saatavilla, mutta ei saavutettavissa?: Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä. Itä-Suomen yliopisto. Joensuu: Punamusta Oy.
- Voimavaralähtöinen asiakastyö. Mallinnus aikuissosiaalityön käyttöön. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto.
<https://www.chydenius.fi/fi/media/706> Luettu 17.6.2025.

Liitteet

Liite 1. Tutkimussuunnitelman tiivistelmä

Tutkimuksen nimi: Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työntekijä-asiakas-tilanteessa | Pirkanmaan hyvinvointialue

Tämän käytäntötutkimuksen tarkoituksena on tutkia aikuissosiaalityön asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistamista työntekijä-asiakastilanteessa, jossa käytetään työvälineenä ECOMAP-työskentelymenetelmää. Tutkimuksessa hyödynnetään laajasti ajankohtaisia aikuissosiaalityötä käsitteleviä tutkimuksia ja selvityksiä. Näistä keskeisimpänä on Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen toimesta tehty tutkimus aikuissosiaalityön menetelmien vaikuttavuudesta (AIKUMETOD, 2021-2022). AIKUMETOD-tutkimuksen tuloksena syntyi voimavaralähtöisen aikuissosiaalityön mallinnus ja esiteltiin sen tueksi ECOMAP-työskentelymenetelmä. (AIKUMETOD n.d).

Tutkimus on osa Sosiaalialan osaamiskeskusten Pikassos ja SONet BOTNIA käynnissä olevaa Sosiaalityön laatu ja vaikuttavuus Sisä-Suomen YTA:lla, (SULAVA) -RRP 3-tutkimushanketta (2024–2025). Rahoitusinstrumentin ohjaamana hakkeessa tutkitaan sosiaalityön laatua ja vaikuttavuutta lapsiperheiden, työikäisten ja ikääntyneiden palveluissa Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueilla, määrällisen ja laadullisen tutkimuksen keinoin (SULAVA-hanke 2024-2025; Puuronen 2024). Tutkimukseen on myönnetty tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta. Tutkimus toteutetaan hankkeeseen kuuluvan vuoden kestävän sosiaalityön tutkimuspainotteisen uramallikokeilun osana (92024–8/2025) Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Tämän käytäntötutkimuksen tavoitteena on aikuissosiaalityön asiakkaiden myönteisen muutoksen mahdollistaminen asiakaslähtöistä työskentelyä tukemalla. Tarkoituksena on selvittää sosiaalityön voimavaralähtöisen työn tueksi suunnitellun työmallin mahdollisuuksia edistää aikuissosiaalityön asiakkaiden myönteistä muutosta tukevien tekijöiden tunnistamista asiakas-työntekijätilanteessa. Aikuissosiaalityön vaikuttavuudesta tarvitaan lisää tutkimustietoa. Voimavaralähtöisesti suuntaava asiakastyö on sekä tutkimusten perusteella että työntekijöiltä saadun näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti tavoiteltava ja hyvä asia. Sulava-hankkeen tutkimustavoitteisiin kiinnittyen tämä käytäntötutkimus tuottaa uutta tietoa ammatillisen muutostyön näkyväksi tekemisestä aikuissosiaalityössä.

Tutkimuksen menetelmänä on toimintatutkimus (Kuula, n.d). Tutkimuksen aineistona on Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten sotekeskussosiaalityön asiakas-työntekijätilanteessa syntyvät ECOMAP-kartat sekä niiden tekemisen aikana nauhoitetut ja litteroidut tallenteet. Tutkimuksen kohderyhmänä on aikuissosiaalityön kymmenen asiakas-työntekijäparia. Kerättävän laadullisen aineiston avulla vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1) Miten ECOMAP-karttatyöskentely tukee asiakkaan muutostyötä? ja 2) Millaista tukea aikuissosiaalityön asiakkaat itse kaipaavat? Aineiston analyysinä käytetään

laadullista sisällönanalyysiä (ks. Kallinen & Kinnunen 2021). Tutkimus toteutetaan Sulava-hankkeen uramalliohjelman aikana (9/2024–8/2025).

Tämän tutkimuksen raportointina valmistuu käytäntötutkimus, joka on osa Sulava-hankkeen uramalliohjelmalla (9/2024–8/2025). Käytäntötutkimuksen tulokset julkaistaan Sulava-hankkeen uramalliohjelman päätöseminaarissa (22.8.2025). Tämän jälkeen käytäntötutkimuksen raportti on luettavissa Innokylässä Sulava-hankkeen sivuilla, <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/sulava-sosiaalihuollon-laatu-ja-vaikuttavuus-pirkanmaalla-kanta-hameessa-ja-etela>. Lisäksi käytäntötutkimuksesta julkaistaan ammatillinen artikkeli tai puheenvuoro Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön Talentia-lehdessä.

Tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta vaaraa tutkittaville ja tutkimukseen osallistuminen perustuu kaikissa tutkimuksen vaiheissa henkilön vapaaehtoisuuteen. Tutkimuksen eettisyyden varmistamisessa noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, n.d).

Lähteet

- AIKUMETOD: Voimavaralähtöinen asiakastyö. Mallinnus aikuissosiaalityön käyttöön. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Jyväskylän yliopisto. <https://www.chydenius.fi/fi/hankkeet/aikuissosiaalityon-menetelmien-vaikuttavuus-aikumetod>. Luettu 27.1.2025.
- Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Luettu 30.1.2025.
- Kuula Arja. Toimintatutkimus. Luku 5.4. kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 24.1.2025.
- Puuronen, A. (SULAVA) Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla. Innokylä <https://innokyla.fi/fi/kokonaisuus/sulava-sosiaalihuollon-laatu-ja-vaikuttavuus-pirkanmaalla-kanta-hameessa-ja-etela> (Luettu 24.1.2025)
- SULAVA-hanke. [SULAVA | Pikassos](#), Luettu 24.1.2025
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>. Luettu 6.2.2025.

Liite 2. Tiedote tutkittavalle / asiakas



Pirkanmaan
hyvinvointialue

PIKASSOS

Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue
SONet BOTNIA

Kanta-Hämeen
hyvinvointialue

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA ASIAKKAALLE

pvm 2025

Tutkimuksen nimi: Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työntekijä-asiakas-tilanteessa | Pirkanmaan hyvinvointialue

Kutsu osallistua tutkimukseen

Ystävällisesti kutsun Sinut osallistumaan tähän tutkimukseen aikuissosiaalityön palvelun mahdollisuudesta tukea asiakkaan tilanteen myönteistä muutosta.

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. **Tutkimukseen osallistuminen tai osallistumattomuus eivät vaikuta mitenkään asiakkuuteesi tai asiointiin.**

Pyydän Sinua osallistumaan tutkimukseen, koska olet asiakkaana Pirkanmaan hyvinvointialueen aikuissosiaalityön palvelussa. Jos Sinulla on kysyttävää, voit olla yhteydessä minuun tutkijasosiaalityöntekijänä tai Sosiaalialan osaamiskeskus ~~Pikassos~~ tutkimuksen taustatutkimus. Jos päätät osallistua tutkimukseen, pyydän Sinua allekirjoittamaan tutkimukseen liittyvän suostumuslomakkeen.

Asiakkailta saatu tieto on palveluja kehitettäessä ensisijaisen arvokasta. Tutkimukseen osallistuminen tukee toivottavasti myös Sinun omia tavoitteitasi.

Tutkimus liittyy itsenäisenä käytäntötutkimuksena SULAVA-tutkimushankkeeseen. Lupa aineiston keruuseen on saatu Pirkanmaan hyvinvointialueelta (pvm, myöhemmin täydennettävä tieto). Tutkimukseen osallistuu kymmenen asiakas-työntekijä-työparia.

Tutkimus toteutetaan keväällä 2025 aikuissosiaalityön palvelun asiakas-työntekijä-tapaamisten yhteydessä. Tapaamisella teet työntekijäsi kanssa tilannetasi ja voimavarojasi kuvaavan kartan. Tämä työskentelyvaihe kestää puolesta tunnista tuntiin. Keskustelu tallennetaan. Mikäli mahdollista, prosessi toistetaan 1-2 kuukauden kuluttua, jolloin arvioit työntekijäsi kanssa tilannetasi uudelleen aiemmin tekemänne kartan avulla. Tutkimuksen aineistona hyödynnetään syntyviä karttoja sekä työskentelyn aikana syntyviä keskustelutallenteita. ~~Anonymisoin~~ aineiston, mikä tarkoittaa sitä, että käymäänne keskustelua ei voida yhdistää Sinuun. Analysoin aineiston ja peilaan tuloksia aikuissosiaalityöstä tehtyihin aiempiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Raportti tutkimuksesta julkaistaan 22.8.2025. Hankkeen aikana ja sen jälkeen tietoa hyödynnetään SULAVA-tutkimusryhmän tutkimuksissa ja Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelujen kehittämisessä.

Mikäli Sinulla on kysyttävää tähän tutkimukseen liittyen tai haluat antaa palautetta, otathan yhteyttä.

Kiitos ajastasi!

Yhteistyöterveisin,

Hanna Niskanen

tutkijasosiaalityöntekijä/SULAVA-hanke,
Sosiaalialan osaamiskeskus ~~Pikassos~~ Oy
sosiaalityöntekijä/Pirkanmaan hyvinvointialue, työikäisten palvelu

puh. 040 806 4757

sähköposti hanna.niskanen@pikassos.fi

Sulava-hankkeen verkkosivut:
<https://pikassos.fi/sulava>

~~Pikassos~~ Oy, sosiaalialan osaamiskeskus
Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa, ~~Hämeenkatu~~ 5A, 4. kerros,
33100 Tampere, www.pikassos.fi



SULAVA

Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus
Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla -tutkimushanke 2024-2025

Liite 3. Tiedote tutkittavalle / työntekijä



Pirkanmaan
hyvinvointialue

PIKASSOS

Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue
SONET BOTNIA

Kanta-Hämeen
hyvinvointialue

pvm 2025

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA TYÖNTEKIJÄLLE

Tutkimuksen nimi: Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työntekijä-asiakas-tilanteissa | Pirkanmaan hyvinvointialue

Hyvä sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä,

ystävällisesti pyydän Sinua osallistumaan asiakkaasi kanssa tutkimukseen aikuissosiaalityön palvelun mahdollisuuksista tukea asiakkaan tilanteen myönteistä muutosta. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Pyydän Sinua osallistumaan tutkimukseen, koska olet työntekijänä Pirkanmaan hyvinvointialueen aikuis-sosiaalityön palvelussa. Jos Sinulla on kysyttävää, voit olla yhteydessä minuun tutkijasosiaalityöntekijänä tai Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oyn tutkimuksen taustatietona. Jos päätät osallistua tutkimukseen, pyydän Sinua allekirjoittamaan tutkimusta koskevan suostumuksen.

Tutkimus liittyy itsenäisenä käytäntötutkimuksena SULAVA-tutkimushankkeeseen. Lupa aineiston keruuseen on saatu Pirkanmaan hyvinvointialueelta (myöhemmin täydennettävä tieto). Tutkimukseen osallistuu kymmenen asiakas-työntekijä-paria.

Osallistumisesi mahdollistaa työntekijätiedon saamisen ohella tiedon saamisen asiakkailta, mikä on palveluja kehitettäessä ensisijaisen arvokasta.

Aineisto kerätään aikavälillä 10.2.-9.5.2025 aikuissosiaalityön palvelun asiakas-työntekijä-tapaamisten yhteydessä. Tapaamisella teet asiakkaasi kanssa asiakkaan tilannetta ja voimavaroja kuvaavan kartan. Tästä työskentelyvaiheesta tehdään äänitallenne ja työskentely kestää puolesta tunnista tuntiin. Mikäli mahdollista, prosessi toistetaan 1-2 kuukauden kuluttua, jolloin arvioit asiakkaasi kanssa tilannetta uudelleen aiemmin tekemänne kartan avulla. Tutkimuksen aineistona hyödynnetään syntyviä, anonymoituja kartoja sekä työskentelyn aikana syntyviä keskustelutallenteita. Tuhoan keskustelutallenteen sen jälkeen, kun olen tarkistanut ja anonymisoinut litteraatin. Analysoin anonymisoidun aineistoa peilaten tuloksia aikuissosiaalityöstä tehtyihin aiempiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Sulava-tutkimusryhmä on työskentelyssä tukena. Aineisto säilytetään tietoturvallisesti ja pääsy aineistoon on ainoastaan SULAVA-tutkimushankkeen työntekijöillä. Tutkimuksen tulokset tullaan raportoimaan niin, ettei yksittäinen asiakas tai työntekijä ole tunnistettavissa. Raportti tutkimuksesta julkaistaan 22.8.2025. Hankkeen aikana ja sen jälkeen tietoa hyödynnetään SULAVA-tutkimusryhmän tutkimuksissa ja Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelujen kehittämisessä.

Mikäli Sinulla on kysyttävää tähän tutkimukseen liittyen tai haluat antaa palautetta, otathan yhteyttä.

Kiitos ajastasi!

Yhteistyöterveisin,

Hanna Niskanen

tutkijasosiaalityöntekijä/SULAVA-hanke,
Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy
sosiaalityöntekijä/Pirkanmaan hyvinvointialue, työikäisten palvelu

puh. 040 806 4757

sähköposti hanna.niskanen@pikassos.fi

Sulava-hankkeen verkkosivut:

<https://pikassos.fi/sulava>

Pikassos Oy, sosiaalialan osaamiskeskus
Kanta-Hämeessä, Pirkanmaalla ja Satakunnassa, Hämeenkatu 5A, 4. kerros,
33100 Tampere, www.pikassos.fi



SULAVA

Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus
Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla -tutkimushanke 2024-2025

Liite 4. Tutkittavan suostumus /asiakas ja työntekijä



Pirkanmaan
hyvinvointialue



Etelä-Pohjanmaan
hyvinvointialue
SONet BOTNIA

Kanta-Hämeen
hyvinvointialue

Suostumus osallistua tutkimukseen

Olen saanut riittävästi tietoa Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten palvelussa tehtävästä käytäntötutkimuksesta, jonka aiheena on Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työntekijä-asiakas-tilanteessa. Kyseinen tutkimus on osa Sosiaalialan osaamiskeskusten Pikassos ja SONet Botnia toteuttamaa *SULAVA- Sosiaalialan laatu ja vaikuttavuus Sisä-Suomen YTA-alueella tutkimusta (2024–2025)*. Tietoisena näistä suostun osallistumaan tutkimukseen.

Tutkimukseen osallistuva:

Päiväys _____

Allekirjoitus _____

Nimen selvennys _____



SULAVA

Sosiaalihuollon laatu ja vaikuttavuus
Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä ja Etelä-
Pohjanmaalla -tutkimushanke 2024-2025

Liite 5. Tietosuojaseloste

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**
Tutkimuksen tietosuojaseloste
 EU:n yleinen tietosuoja-asetus (679/2016) art. 12,
 13 ja 14

1 (6)

Versio 1.2

1a Tutkimuksen nimi Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työntekijä-asiakas-tilanteessa Pirkanmaan hyvinvointialue
1b Lomakkeen täyttö- / päivitys pvm 6.2.2025
2a Rekisterinpitäjä / -t (jos rekisterinpitäjien tiedot eivät mahdu, käytä erillistä liitettä)
Nimi Tutkimus tehdään työsuhteessa Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassokseen, jolloin rekisterinpitäjä on Pikassos (Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus). Pikassos Oy:n y-tunnus: 1749706-8
Osoite Hämeenkatu 5 A 4. kerros 33100 Tampere
Muut yhteystiedot (esim. puhelin virka-aikana, sähköpostiosoite) Toimitusjohtaja Tuula Tuominen, tuula.tuominen@pikassos.fi, 050 531 5439
2b Yhteisrekisterinpitäjien tehtävienjako Yhteisrekisterinpitäjien yhdessä määrittelemä tehtävienjako:
3 Yhteystieto rekisteriä koskevissa asioissa Suomessa Nimi ja yhteystiedot
4 Rekisterinpitäjän tietosuojavastaava Nimi ja yhteystiedot
5 Tutkimusrekisterin nimi Tutkimusrekisteri, jonka rekisterinpitäjä on Pikassos (Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnansosiaalialan osaamiskeskus), Hämeenkatu 5 A 4. kerros 33100 Tampere, Y-tunnus: 1749706-8.

6a Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus	
Rekisterin sisältämiä henkilötietoja käsitellään tutkimusaineistona tieteellisessä tutkimuksessa. Henkilötietoja tulee käsitellä vain siinä laajuudessa ja tarkoituksessa kuin on kyseisen tutkimussuunnitelman suorittamiseksi välttämätöntä.	
Lyhyt kuvaus tutkimuksen tarkoituksesta: Tämän käytäntötutkimuksen tarkoituksena on tutkia aikuissosiaalityön asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistamista työntekijä-asiakastilanteesta. Tutkijana tutkimuksessa on Sulava-hankkeeseen palkattu tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen, joka työskentelee samanaikaisesti myös Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten sosiaalityön palvelussa.	
6b Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste	
Tässä tutkimuksessa henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan seuraaviin kohtiin (valitse sopivat):	
☐	Artikla 6, 1a: Rekisteröidyn antama yksiselitteinen suostumus
☐	Artikla 6, 1b: Rekisteröidyn kanssa tehdyn sopimuksen täytäntöönpano
☐	Artikla 6, 1c: Rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite
☒	Artikla 6, 1e: Yleistä etua koskevan tehtävän suorittaminen tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttö
☐	Artikla 6, 1f: Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen
Kuvaus oikeutetuista eduista, joihin kohdassa 1f viitataan:	
Onko rekisterinpitäjä tehnyt tasapainotestin ja onko sillä osoitettu, että rekisterinpitäjän oikeutetut edut ohittavat rekisteröidyn oikeudet?	
☐	Kyllä
☐	Ei
Lisäksi tässä tutkimuksessa arkaluontoisten henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan seuraaviin kohtiin (valitse sopivat):	
☒	Artikla 9, 2a: Rekisteröitävän antama nimenomainen suostumus arkaluontoisten tietojen käsittelyyn
☐	Artikla 9, 2g: Tärkeää yleistä etua koskeva syy unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla
☐	Artikla 9, 2i: Kansanterveyteen liittyvä yleinen etu
☒	Artikla 9, 2j: Yleisen edun mukainen arkistointitarkoitus taikka tieteellinen ja historiallinen tutkimustarkoitus tai tilastollinen tarkoitus

7a Tutkittavien lukumäärä 20
7b Tietolähteet ja niistä kerättävät henkilötietoryhmät Tutkimusaineisto kerätään seuraavista tietolähteistä. Yksilöi, mitä henkilötietoryhmiä kustakin tietolähteestä kerätään. Tutkimusaineisto kerätään yhteensä 10 asiakas-työntekijäparilta. Asiakkaat (10) ovat Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten sosiaalityön asiakkaita, ja heidän työntekijänsä (10) ovat Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten sosiaalityön sosiaalityöntekijöitä tai sosiaaliohjaajia. Jos sama työntekijä osallistuu tutkimukseen useamman asiakkaansa kanssa, työntekijöiden määrä on vähemmän kuin 10. Kukin tutkimukseen osallistuva työntekijä allekirjoittaa suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta. Työntekijät pyytävät myös tutkimukseen osallistuvia asiakkaitaan allekirjoittamaan suostumuslomakkeen. Kukin asiakas-työntekijäpari työstää asiakkaan elämäntilannetta ja voimavaroja kuvaavan ECOMAP-kartan (ks. tutkimussuunnitelma). Työskentely tallennetaan Teams-sovelluksen kautta litteroiduksi äänitiedostoksi. Tutkijasosiaalityöntekijä on lähettänyt tätä varten kutsun työntekijälle Teams-kokoukseen. Tutkijasosiaalityöntekijä ja asiakkaan työntekijä avaa kokouksen sovittuna ajankohtana. Tutkijasosiaalityöntekijä aloittaa tapaamisen tallennuksen ja tarkistaa litteroinnin onnistumisen, minkä jälkeen tutkijasosiaalityöntekijä sulkee omat äänilähteensä. Kun asiakas-työntekijäpari on työstänyt ECOMAP-kartan, työntekijä ilmoittaa tästä tutkijasosiaalityöntekijälle, joka lopettaa Teams-tallennuksen. Työntekijä toimittaa tutkijasosiaalityöntekijälle sekä oman että asiakkaansa suostumuslomakkeen sekä kopion asiakkaan kanssa tekemästään kartasta joko sähköisesti tai paperisena. Tutkijasosiaalityöntekijä tallettaa aineiston sähköisenä ja tuhoaa Teams-tallennuksen.
8a Tutkimukseen osallistuvat tutkimuskeskukset ja tietojen vastaanottajat Tietoja käsitellään seuraavissa tutkimuskeskuksissa tai siirretään seuraaville vastaanottajille tai vastaanottajaryhmille: Tutkimus on osa Sosiaalialan osaamiskeskusten Pikassos ja SONet BOTNIA käynnissä olevaa Sosiaalityön laatu ja vaikuttavuus Sisä-Suomen YTA:lla, (SULAVA) -RRP 3-tutkimushanketta (2024 - 2025). Rahoitusinstrumentin ohjaamana hakeessa tutkitaan sosiaalityön laatua ja vaikuttavuutta lapsiperheiden, työikäisten ja ikääntyneiden palveluissa Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueilla, määrällisen ja laadullisen tutkimuksen keinoin (Sulava-hanke 2024-2025; Puuronen 2024). Tutkimus toteutetaan hankkeeseen kuuluvan vuoden kestävä sosiaalityön tutkimuspainotteisen uramallikokeilun osana (9/2024 - 8/2025) Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tutkimuksen valmistuttua anonymisoidun aineiston jatkosäilytyspaikkana on Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos. Pääsy aineistoon on vain Sulava-hankkeen tutkimusryhmään kuuluvilla tutkijoilla. SULAVA-tutkimukseen on myönnetty tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta.
8b Henkilötietojen luovutukset tutkimuksessa Henkilötietoja luovutetaan seuraavalle vastaanottajalle, jolloin vastaanottajasta tulee luovutettujen henkilötietojen rekisterinpitäjä:

9 Tutkimustulosten julkaiseminen		
Julkaisutoiminnan yhteydessä tutkimusaineistoa saatetaan siirtää julkaisijan tietokantaan tutkimustulosten oikeellisuuden varmistamiseksi.		
Tutkimustuloksia on tarkoitus julkaista:		
☒	kotimaisissa lehdissä	
☐	eurooppalaisissa lehdissä	
☐	EU /ETA-alueen ulkopuolisissa lehdissä	
☒	verkkojulkaisuissa	
☐	opinnäytetöiden, kuten väitöskirjojen, julkaisuissa	
☐	muualla, missä	
☐	tuloksia ei julkaista	
10 Tietojen ja näytteiden siirto EU:n tai ETA:n ulkopuolelle		
☒	Tietoja ja näytteitä ei siirretä EU:n tai ETA:n ulkopuolelle	
Mikäli tietoja siirretään EU:n ja ETA-alueen ulkopuolisiin maihin, täydennä tarvittavat tiedot.		
Maa ja organisaatio	Mitä tietoja ja missä muodossa	Mitä tarkoitusta varten
Jos tietojen siirron kuvaus ei mahdu lomakkeen sarakkeisiin, käytä erillistä liitettä.		
Käytettävät suojatoimet:		
☐	Tietoja / näytteitä siirretään kohdemaahan, joka Euroopan komission tietosuojan riittävyyttä koskevan päätöksen mukaan varmistaa riittävän tietosuojan tason.	
	Maat, joita suojatoimi koskee	
☐	Tietoja / näytteitä siirretään kohdemaahan, jolla ei ole Euroopan komission tietosuojan riittävyyttä koskevaa päätöstä. Asianmukaiset suojatoimet siirroissa toteutetaan käyttäen tietojensiirtosopimuksessa Euroopan komission hyväksymiä vakiolausekkeita, joihin molemmat osapuolet sitoutuvat	
	Maat, joita suojatoimi koskee	

☐	Muu tietosuoja-asetuksen V-luvun mukainen suojaustoimi:
	Maat, joita suojaustoimi koskee:
11 Tutkimuksen kesto ja henkilötietojen säilytysaika	
Henkilötietojen kokonaissäilytysaika koostuu tutkimuksen kestoista, mahdollisista lakisääteisistä säilytysajoista ja mahdollisesta yleisen edun mukaisesta arkistoinnista.	
Tutkimuksen suunniteltu kesto (alkamis- ja päättymispäivä)	
6.2.-31.8.2025	
Henkilötietojen säilytysaika (vuotta) tutkimuksen päättymisen jälkeen:	
10	
12 Henkilötietojen suojaustoimenpiteet tutkimuksen aikana	
Tutkimuksen tekee Pikassoksen tutkijasosiaaliryhmä Hanna Niskanen, joka työskentelee samanaikaisesti myös Pirkanmaan hyvinvointialueen työikäisten sosiaalityössä. Niskanen on tutkittavien yhteyshenkilö ja ottaa vastaan aineiston (kartat ja Teams-äänitallenne ja litteraatti). Niskanen muuttaa mahdolliset paperiset aineistot sähköiseksi ja tuhoaa tämän jälkeen paperiset aineistot. Niskanen anonymisoi aineiston ja tekee siitä tutkimuksen. Anonymisoinnissa tutkijasosiaaliryhmä vaihtaa asiakkaan nimen ja poistaa tai vaihtaa muut mahdolliset yksilöintitiedot. Aineistoon merkitään kohdat, jossa poisto tai vaihto on tehty. Aineisto on anonymisoinnin jälkeen myös muun Sulava-tutkimusryhmän käytettävissä. Aineisto säilytetään Pikassoksen sähköisissä kansioissa salasanojen takana. Tietoja käsittelevät tutkimusryhmään kuuluvat henkilöt, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan tutkimuksen toteuttamisessa tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita sekä pitämään salassa kaikki tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot. Arkaluonteisen asiakastiedon käsittelyssä on huomioitu erityisen korkea salassapitointressi. Tutkimusryhmien käytettäväksi annetut tiedot eristetään selkeästi omaksi kokonaisuudekseen. Pääsy aineistoon kontrolloidaan ja valvotaan muun muassa rajoittamalla käyttöoikeuksia vain sallituille henkilöille ja keräämällä lokitietoja henkilötietojen käsittelystä. Tutkittavilta saadut suostumuslomakkeet säilytetään erillään varsinaisesta aineistosta. Suostumuslomakkeissa on tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys, ei muita henkilötietoja. Tutkijasosiaaliryhmä Niskanen tallentaa mahdolliset paperiset suostumuslomakkeet sähköisiksi ja tuhoaa tämän jälkeen alkuperäiset suostumuslomakkeet.	
13 Tutkittavan oikeudet	
13a Suostumus tutkimukseen osallistumiseen	
Tutkittavalla on oikeus peruuttaa suostumuksensa kliiniseen lääketieteelliseen tutkimukseen osallistumiseen, milloin tahansa tutkimuksen aikana ilman perusteluita. Peruuttamista ennen kerättyjä henkilötietoja voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa, mikäli tämä on välttämätöntä ja lainsäädännön mukaan sallittua.	
13b Henkilötietojen käsittelyyn liittyvät oikeudet	
Tutkittavalla on tutkimukseen osallistuessa käytössään tietosuojalainsäädännön mukaisia oikeuksia. Näiden oikeuksien laajuuteen vaikuttaa henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste (kts. kohta 6b).	
☒	Oikeus saada tieto henkilötietojensa käsittelystä Tutkittavalla on oikeus saada tietoa henkilötietojensa käsittelyyn liittyvistä toimenpiteistä.
☒	Oikeus saada pääsy tietoihin Tutkittavalla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietoja ja mitä henkilötietoja tutkimuksessa käsitellään. Tutkittava voi myös halutessaan pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista. Jäljennöksen toimittaminen ei saa vaikuttaa haitallisesti muiden oikeuksiin ja vapauksiin.

☒	Oikeus tietojen oikaisemiseen Jos käsiteltävissä henkilötiedoissa on epätarkkuuksia tai virheitä, tutkittavalla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä. Mikäli tutkittava kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden, voi hän vaatia tietojen käsittelyä rajoitettavan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä varmistaa tietojen paikkansapitävyyden.
☐	Oikeus henkilötietojen poistamiseen Tutkittavalla on oikeus vaatia henkilötietojensa poistamista kyseisestä tutkimuksesta. Tutkimusta suoritettavalla taholla on kuitenkin oikeus käsitellä tutkit-tavasta ennen suostumuksen peruuttamista kerättyjä tietoja siinä tutkimuksessa, johon tutkittava on antanut suostumuksensa, mikäli tämä on välttämätöntä.
☒	Ei oikeutta henkilötietojen poistamiseen Rekisterinpitäjällä on lakiin perustuva velvollisuus säilyttää henkilötietoja osana tutkimusaineistoa tietyn määräajan esimerkiksi lääkkeiden ja lääkintälaitteita koskevan kansallisen tai EU-lainsäädännön nojalla.
☒	Oikeus käsittelyn rajoittamiseen Tutkittavalla on oikeus henkilötietojen käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olo-suhteista: tutkittava kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa rekisterinpitäjä voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden; käsittely on lainvastaista ja tutkittava vastustaa henkilötietojen poistamista ja vaatii sen sijaan niiden käytön rajoittamista tai rekisterinpitäjä ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja selosteen kohdan 6a mukaiseen tarkoitukseen, mutta tutkittava tarvitsee niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi.
☒	Vastustamisoikeus Tutkittavalla on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella vastustaa henki-lötietojen käsittelyä. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietoja, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeu-det ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi.
☒	Oikeus peruuttaa henkilötietojen käsittelyyn annettu suostumus Jos kohdassa 6b on määritelty, että henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu suostumuk-seen, tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus henkilötietojen käsittelyyn.
☐	Tutkittavan oikeuksista poikkeaminen Tutkittavan oikeuksista (oikeudesta päästä tietoihinsa, oikaista tietonsa, oikeus käsittelyn rajoittamiseen ja vastustamisoikeus) on mahdollista poiketa tieteellisen tutkimuksen yhteydessä lain edellytysten täyty-essä (tietosuojalaki 31 §) ja mikäli on tapauskohtaisesti arvioitu poikkeuksen tarpeellisuus ja asianmukai-suus. Poikkeusmahdollisuus arvioidaan yksittäistapauksissa kunkin pyynnön yhteydessä.
	Jos tutkittava haluaa käyttää henkilötietojen käsittelyyn liittyviä oikeuksiaan, hänen tulee toimit-taa kirjallinen pyyntö rekisterinpitäjälle. Pyyntöä tulee käydä ilmi tutkimuksen nimi ja toimeksi-antaja tai tutkimuksesta vastaava henkilö. Kirjallinen pyyntö tulee toimittaa osoitteeseen: Pikassos, Hämeenkatu 5 A, 33100 Tampere
	Rekisteröidyn pyynnöstä kieltäytyminen Mikäli rekisterinpitäjä kieltäytyy joltain osin yllä mainittujen oikeuksien toteuttamisesta, on rekisteröidyllä oikeus saada kieltäytymisestä todistus, mistä käy ilmi kieltäytymisen perusteet. Rekisteröidyllä on oikeus saattaa kieltäytyminen valvontaviranomaisen käsiteltäväksi.
	14 Oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan soveltuvaa tietosuojasääntelyä. Kansallinen valvontaviranomainen on Suo-messa Tietosuojavaltuutetun toimisto, yhteystiedot: Tietosuojavaltuutetun toimisto Käyntiosoite: Lintulahdenkuja 4, 00530 Helsinki Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki Puhelin (neuvonta): 029 566 6777 Puhelin (vaihe): 029 566 6700 Faksi: 029 566 6735 Sähköposti (kirjaamo): tietosuoja@om.fi

Liite 6. Tutkimuksen tietosuojan vaikutustenarviointi

1 Tutkimuksen nimi ja tutkimuksesta vastaava henkilö/tutkimuksen toimeksiantaja

Asiakkaan myönteistä muutosta edistävien tekijöiden tunnistaminen aikuissosiaalityön työn-tekijä-asiakas-tilanteessa | Pirkanmaan hyvinvointialue

Tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen hanna.niskanen@pikassos.fi, 0449011082

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen toimitusjohtaja Tuula Tuominen
tuula.tuominen@pikassos.fi, 050 531 5439

2 Yhteyshenkilö tietosuoja- ja riskiarviointia koskevissa asioissa

Tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen hanna.niskanen@pikassos.fi 044 9011082

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen toimitusjohtaja Tuula Tuominen
tuula.tuominen@pikassos.fi, 050 531 5439

3 Henkilötietoja käsittelevät henkilöt

Tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen/Pikassos, joka työskentelee puolet työajasta Pirhan työikäisten sotekeskussosiaalityössä sosiaalityöntekijänä.

4 Sidosryhmät

Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos, Hämeenkatu 5 A 4. kerros 33100 Tampere, toimitusjohtaja Tuula Tuominen, tuula.tuominen@pikassos.fi, 050 531 5439

Tutkimus on osa Sosiaalialan osaamiskeskusten Pikassos ja SOnet BOTNIA käynnissä olevaa Sosiaalityön laatu ja vaikuttavuus Sisä-Suomen YTA:lla, (SULAVA) -RRP 3-tutkimushanketta (2024–2025). Tutkimus toteutetaan hankkeeseen kuuluvan vuoden kestävä sosiaalityön tutkimuspainotteisen uramallikokeilun osana (9/2024–8/2025) Pirkanmaan hyvinvointialueella. Tutkimuksen valmistuttua anonymisoidun aineiston jatkosäilytyspaikkana on Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos. Pääsy aineistoon on vain Sulava-hankkeen tutkimusryhmään kuuluvilla tutkijoilla. SULAVA-tutkimukseen on myönnetty tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta.

Pirkanmaan hyvinvointialue, työikäisten sosiaalipalvelut, työikäisten sosiaalityö ja ohjaus, palvelupäällikkö Tuuli Pakarinen 044 422 2001.

5 Tutkimusryhmän/henkilöstön perehdytys

Kaikki henkilötietoja käsittelevät tutkimukseen osallistuvat henkilöt on perehdytetty salassapitovelvoitteisiin ja tietosuoja- ja tietoturvaohjeisiin.

6 Sitoumukset

Kaikki tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat täyttäneet ja allekirjoittaneet tietosuojasitoumuksen.

Tutkimuksessa anonymisoimattomia henkilötietoja Pirhan konsernissa käsitteleviä Pirhan ulkopuolisia henkilöitä ei ole mukana tutkimuksessa.

7 Koodiavaimet

Tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen häivyttää tutkimusaineistosta henkilöiden suorat tunnistetiedot vaihtamalla henkilöiden nimet ja poistamalla/vaihtamalla muut mahdolliset tunnistettavuustiedot. Niskanen merkitsee aineistoon kohdat, joiden osalta tietoja on muutettu/poistettu. Koodiavaimia ei käytetä. Anonymisoitua tietoa ei pysty muuttamaan takaisin henkilötiedoksi.



8 Tutkimusaineiston laajuus

Tutkimukseen osallistuu 10 asiakas-työntekijäparia eli 10 asiakasta ja 10 työntekijää, jotka ovat joko sosiaalityöntekijöitä tai sosiaaliohjaajia. Mikäli sama työntekijä osallistuu tutkimukseen useamman kuin yhden asiakkaansa kanssa, osallistuvien työntekijöiden määrä vähenee.

9 Tutkimusaineiston laatu/arkaluonteisuus

Asiakas-työntekijäpari tuottaa tutkimuksen aikana asiakkaan elämäntilannetta ja voimavaroja kartoittavan kartan. Tutkimusaineistona on tämä kartta ja sen aikana käyty keskustelu. Keskustelu tallennetaan Teams-sovelluksella litteroiduksi äänitallenteeksi. Tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen tarkistaa litteroinnin äänitallenteen avulla ja tuhoaa äänitallenteen tarkistuksen tehtyään. Prosessi toistetaan 1-2 kuukauden päästä. Aineisto on erityissuojattua asiakastietoa sisältäen olennaista tietoa asiakkaan tilanteesta, palvelutarpeesta ja näissä tapahtuneissa muutoksissa.

10 Tutkimusaineiston käyttö tutkimuksen aktiivivaiheessa

Sähköinen tutkimusaineisto ja suostumuslomake säilytetään tutkimuksen alkuvaiheessa tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen Pirkan henkilökohtaisissa tiedostoissa tutkimusta koskevassa kansiossa. Tiedostoihin ei ole pääsyä muilla kuin Niskasella. Tarkin henkilötunniste koko tutkimusaineistossa on suostumuslomakkeessa oleva tutkittavan nimi. Suostumuslomakkeet säilytetään eri tiedostojainnissa kuin aineisto.

Teams-tallenne ja litteraatti tallentuvat tutkijasosiaalityöntekijän Teams-tietoihin ja myös tutkimuksessa asiakkaansa kanssa mukana olevan työntekijän Teams-tiedostoihin. Tutkimuksessa mukana olevilla työntekijöillä on salassapitovelvollisuus asiakkaidensa tiedoista. Kun tutkijasosiaalityöntekijä Niskanen poistaa Teams-äänitallenteen ja Teamsissa olevan litteraatin, hän pyytää myös kulloinkin kyseessä olevaa työntekijää poistamaan nämä itseltään. Alkuperäinen litteraatti, jossa tunnistetietoja vielä on, on tallessa tutkijasosiaalityöntekijä Niskanen henkilökohtaisissa Pirkan tiedostoissa tutkimuksen loppuun (elokuu 2025) saakka. Kun tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen on anonymisoinut aineiston, hän siirtää nämä anonymisoidut litteraattit ja aineistoksi asiakas-työparityössä syntyneet kartat salatulla sähköpostilla omaan sähköpostiinsa Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksella ja siitä Pikassoksen osoittamaan, sähköiseen tallennuspaikkaan. Niskanen tekee saman myös suostumuslomakkeille, nämä siirretään erilliseen, lukittuun, Pikassoksen osoittamaan kansioon. Aineisto ja suostumuslomakkeet säilytetään eri tiedostojainneissa ja suostumuslomakkeisiin on tutkijasosiaalityöntekijä Niskanen lisäksi pääsy vain rekisterinpitäjällä ja Pikassoksen toimitusjohtaja Tuula Tuomisella. Tutkijasosiaalityöntekijä Niskanen poistaa molemmista sähköposteista asiaa koskevat viestit siirrettyään tiedot. Niskanen säilyttää sekä anonymisoidut että anonymisoimattomat litteraattit ja kartat varmuuskopiona henkilökohtaisissa Pirkan tiedostoissaan enintään tutkimuksen loppuun eli 8/2025 saakka. Niskanen poistaa aineistot Pirkan tiedostoista viimeistään 31.8.2025.

Aineistoa analysoi tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskanen. Sulava-hankeella on tutkimuslupa Pirkanmaan hyvinvointialueelta. Aineiston käsittely tapahtuu hankkeen Teams-alustalla, jonne ei ole pääsyä ulkopuolisilla tahoilla. Anonymisoituja aineisto-otteita voidaan käsitellä ja siirtää myös hankkeen tutkijoiden suojatulla sähköpostilla.

Tutkimuksen päätyttyä aineiston jatkosäilytyspaikan päättää Sulava-hakkeen hallinnoija, Pirkanmaan hyvinvointialue. Tutkimuslupan hakuhetkellä tätä tietoa ei ole käytettävissä.

11 Tietojen luovuttaminen tutkimusaineistosta

Aineiston luovuttamisesta ei ole suunnitelmaa, eli tämänhetkisen tiedon mukaan aineistoa ei tulla luovuttamaan eteenpäin.

12 Tutkimusaineiston säilytys tutkimuksen valmistumisen jälkeen

Tutkimuksen aikana anonyisoitu aineisto säilytetään Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen lukuissa, sähköisissä tiedostoissa. Tutkimus päättyy elokuussa 2025.



13 Tutkimusaineiston hävittäminen

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos huolehtii aineiston tietoturvallisesta tuhoamisesta säilytysvelvollisuuden päätyttyä.

14 Riskit ja toimenpiteet	Todennäköisyys	Vakavuus
Riski: Tutkimusryhmän jäsenet/ tutkimuksen lukuun henkilötietoja käsittelevät henkilöt eivät tunne salassapito- ja tietosuojavelvoitteita, minkä vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus voidaan menettää. Ratkaisuehdotus: ☒ Tutkimuksen vastuullinen tutkija huolehtii henkilötietoja käsittelevien henkilöiden perehdyttämisestä tietosuojavelvoitteisiin ja tietoturvallesiin toimintatapoihin ☐ Muu, mikä?	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Ulkopuoliset/sivulliset pääsevät käsiksi henkilötietoihin, jonka vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus menetetään. Ratkaisuehdotus: ☒ Käyttöoikeudet tutkimusrekisterin tietoihin on määritelty ja rajattu ☒ Kulkuoikeudet tiloihin on määritelty ja hallittu ☒ Käyttö- ja kulkuoikeuksien ajantasaisuudesta on huolehdittu ☐ Muu, mikä?	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Henkilötietoja käsitellään tarpeettomasti tunnistettuna, jonka vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus voidaan menettää. Ratkaisuehdotus: ☐ Henkilötietoja tallennetaan tunnistettuna tutkimusrekisteriin vain koodiaavaimen yhteydessä (esim. nimen tai henkilötunnuksen kanssa) ☐ Henkilötietoja tallennetaan tutkimusrekisteriin koodattuna (pseudonymisointuna) ☒ Muu, mikä? Henkilötiedot on anonymisoitu aineistosta ennen sen tallettamista tutkimusrekisteriin.	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava



Riski: Pseudonymisointi kumoutuu tahattomasti, minkä vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus voidaan menettää. Ratkaisuehdotus: ☐ Koodiavaimen käsittely on suunniteltu hallitusti ☐ Koodiavain säilytetään Pirhan ylläpitämässä tietojärjestelmässä ☒ Muu, mikä? Tutkijasosiaalityöntekijä anonymisoi aineiston ennen tallennusta tutkimusrekisteriin. Kuvaa koodiavaimen käsittely ja säilytys: 	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Henkilötiedot tuhoutuvat/ muuttuvat tahallisesti tai tahattomasti tai pääsy tietoihin estyy, minkä vuoksi tutkimuksen tavoitteiden saavuttaminen viivästyy tai estyy kokonaan. Ratkaisuehdotus: ☒ Oikeudet poistaa tai muuttaa tietoja tutkimusrekisteristä on määritelty ja rajattu ☒ Tekninen ylläpito ja varautuminen teknisiin poikkeamatilanteisiin on varmistettu, jos käytetään muuta kuin Pirhan tietojärjestelmäympäristöä ☐ Manuaalinen (paperi)aineisto on suojattu tuhoutumiselta tai katoamiselta ☒ Muu, mikä? Aineisto säilytetään tutkimuksen loppuun eli elokuun loppuun saakka Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassoksen tutkimusrekisterin lisäksi tutkijasosiaalityöntekijä Hanna Niskasen Pirhan henkilökohtaisissa, sähköisissä tiedostoissa. Näihin tiedostoihin ei ole pääsyä muilla kuin Niskasella.	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☒ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☒ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Tekniset ja organisatoriset toimenpiteet vanhentuvat, minkä vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus voidaan menettää ja/tai tutkimuksen tavoitteiden saavuttaminen viivästyy tai estyy kokonaan. Ratkaisuehdotus: ☒ Tutkimusrekisterin tietojärjestelmien tekninen ylläpito ja ajantasainen tietoturva on varmistettu ☒ Vaikutustenarvioinnin päivittäminen on vastuutettu siltä varalta, että tutkimussuunnitelmaan tehdään muutoksia ☐ Muu, mikä? 	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava



Riski: Tietoturvapoikkeamia ei havaita tai niihin ei reagoida, jolloin poikkeamatilanteisiin ei puututa eikä poikkeamia käsitellä asianmukaisesti, minkä vuoksi henkilötietojen luottamuksellisuus voidaan menettää ja/tai tutkimuksen tavoitteiden saavuttaminen viivästyy tai estyy kokonaan. Ratkaisuehdotus: ☐ Tietojen käsittely tapahtuu yksinomaan Pirhan tietojärjestelmäympäristössä, jolloin teknisestä tietoturvasta huolehtii hyvinvointialue ☒ Tietoturvapoikkeamien käsittely on vastuutettu ja ohjeistettu ☒ Muu, mikä? Anonymisoimattomien tietojen käsittely tapahtuu yksinomaan Pirhan tietojärjestelmäympäristössä, jolloin teknisestä tietoturvasta huolehtii hyvinvointialue.	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☒ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Muu riski, mikä: Ratkaisuehdotus: ☐ Ratkaisuehdotus, mikä:	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
Riski: Muu riski, mikä: Ratkaisuehdotus: ☐ Ratkaisuehdotus, mikä:	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava	☐ Olematon/ei koske tätä tutkimusta ☐ Vähäinen ☐ Kohtalainen ☐ Vakava
15 Päiväys, laatijan nimi ja yhteystiedot Tampereella 10.2.2025 tutkijasosiaaliohjeantaja Hanna Niskanen hanna.niskanen@pikassos.fi, puh. 044 9011082 hanna.niskanen@pirha.fi, 040 808 4757		

